

Forslag til endringer i kravspesifikasjonen for rå melk

En utredning av behovet for teknisk justering
og en utredning av et alternativ hvor
målprisen knyttes til en definert
standardkvalitet

Rapport nr. 15/2022
1.3.2022

Rapport: Forslag til endringer i kravspesifikasjonen for rå melk

Utgiver: Landbruksdirektoratet

Dato: 1.3.2022

Kontaktperson: Lise Wirstad Dynna

Rapport-nr.: 15/2022

Forsidebilde: Turid Haga Vange

Innhold

Sammendrag	3
1 Innledning	5
1.1 Bakgrunn og mandat	5
1.2 Organisering av arbeidet.....	6
1.3 Vår forståelse av oppdraget.....	6
2 Kravspesifikasjonen, målprissystem og prisdannelsen i verdikjeden for melk	7
2.1 Beskrivelse av kravspesifikasjonens funksjon.....	7
2.2 Beskrivelse av gjeldende målprissystem for melk	7
2.3 Beskrivelse av prisdannelsen i verdikjeden for melk	8
2.4 Beskrivelse av utvikling i pris til produsent	9
2.5 Beskrivelse av hvilken praktisk betydning kravspesifikasjonen har knyttet til rapportering mot målpris	10
3 Innspill fra aktørene i prisutjevningsordningen	11
3.1 Innspill fra Synnøve Finden og Q-Meieriene	11
3.2 Innspill fra Tine	11
4 Vurdering av behov for justering av kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten	13
4.1 Historisk utvikling i protein og fett i melka.....	13
4.2 Vurdere behovet for å gjøre endringer i protein- og fettprosent i kravspesifikasjonen for rå melk.....	21
4.3 Er øvre grense i intervallet nødvendig?.....	22
4.4 Hvilken betydning har kvalitetsforbedringene i melka de siste tre årene?	22
4.5 Vurdere behovet for å gjøre endringer i andre kvalitetskriterier i kravspesifikasjonen for rå melk.....	23
4.6 Konsekvenser for pris til bonde ved endring av representantvare for målprisen for melk 26	
4.7 Vurdere behovet for eventuell teknisk justering av målprisen.....	26
4.8 Landbruksdirektoratets anbefaling	26
5 Vurdering av konsekvenser ved å knytte målprisen til en definert standardkvalitet 28	
5.1 Beskrivelse av alternativ tilnærming.....	28
5.2 Sammenligne med målprissystemet for korn	28
5.3 Vurdere hvilken protein- og fettprosent som er mest representativ og dermed bør være utgangspunkt for standardkvalitet i alternativt system	29
5.4 Vurdere eventuelle utfordringer med et alternativt system	29
5.5 Vurdere virkningen av alternativt system sammenlignet med gjeldende system	31
5.6 Landbruksdirektoratets anbefaling	34
6 Konklusjon	35
Vedlegg - Innspill fra Norges Bondelags representant i referansegruppen	36

Sammendrag

Etter jordbruksoppjøret i 2021 fikk Landbruksdirektoratet i oppgave å gjøre en utredning av eventuell teknisk justering i kravspesifikasjonen for melk frem mot jordbruksoppjøret i 2022. Det ble opprettet en referansegruppe for utredningsprosjektet med deltakere fra avtalepartene. I tillegg har vi fått innspill fra aktørene i prisutjevningsordningen for melk.

Kravspesifikasjon for rå melk, målprissystem og prisdannelsen i verdikjeden for melk

Kravspesifikasjon for rå melk under forsyningsplikten angir hva som er akseptabel kvalitet ved kjøp og salg av rå melk innenfor forsyningsplikten, samtidig definerer den representantvaren melk under jordbruksavtalens målprissystem.

Representantvaren for melk, dvs. den varen det skal noteres pris på for sammenligning med målpris, er melk slik det er angitt i kravspesifikasjonen. Prisgrunnlaget er engrosprisnoteringer oppnådd for melk av representantvare ved salg fra Tine Råvare. Utgangspunktet for produsentens melkepris er noteringsprisen for melk fratrukket Tine Råvares kostnader. Utbetalingspris til produsenten består av basispris samt ulike tillegg og trekk, blant annet for kvalitet.

I perioden 2011 til 2020 har målprisen økt med 87 øre per liter, det samme har utbetalt pris til produsent fra Tine Råvare. Av dette økte betaling i form av tillegg for blant annet tørrstoffinnhold med 31 øre per liter. Dette viser at en større del av prisen til melkeprodusenten gjøres med basis i melkas tørrstoffinnhold.

Vurdering av behov for justering av kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten

På basis av utviklingen i fett- og proteininnhold i kumelk og tørrstoffinnhold i geitemelk de siste årene, vurderer Landbruksdirektoratet at det bør gjennomføres endringer i kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten. Vurderingen er at maksimumgrensene bør økes fra 3,6 prosent til 3,8 prosent protein og fra 4,4 prosent til 4,8 prosent fett i kumelk, mens maksimumgrensen for tørrstoff i geitemelk bør endres fra 13,5 prosent til 15,5 prosent. Landbruksdirektoratet anbefaler et intervall for proteinprosent i kumelk fra minimum 3,1 prosent til maksimum 3,8 prosent og intervall for fettprosent i kumelk fra minimum 3,8 prosent til maksimum 4,8 prosent.

Landbruksdirektoratet har i løpet av prosessen fått innspill om behov for å oppdatere andre kvalitetskriterier i kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten, og vil følge opp behov for oppdatering av andre kvalitetskrav overfor Omsetningsrådet.

Landbruksdirektoratet har vurdert om en justering av intervallet i kravspesifikasjonen bør medføre en teknisk justering av målpris, men anbefaler ikke dette. Begrunnelsen er at kvalitetshevingen allerede er tatt hensyn til ved fastsettelse av målpris, og at den eneste effekten av en teknisk justering er at den reduserer muligheten for å øke målprisen i jordbruksoppjøret til våren.

Vurdering av konsekvenser ved å knytte målprisen til en definert standardkvalitet

Landbruksdirektoratets forståelse av en alternativ tilnærming er en løsning der målprisen for melk er knyttet til en standardisert melk med fett- og proteininnhold, og hvor det gis tillegg og trekk når innholdet av fett og protein avviker fra denne standardkvaliteten. Representantvaren som det skal noteres pris på, bør fortsatt defineres gjennom kravspesifikasjonen for rå melk, men prisen knyttes til en bestemt kvalitet istedenfor et intervall. Denne alternative tilnærmingen innebærer at målprisen fastsettes for et bestemt nivå for eksempel 4,4 prosent for fett og 3,5 prosent for protein i kumelk, og 12,5 prosent tørrstoff i geitemelk.

Landbruksdirektoratet vurderer at det er utfordringer knyttet til en slik alternativ tilnærming. I første rekke er det utfordringer knyttet til å fastsette riktig prisnivå på tillegg og trekk. For fett kan en ta utgangspunkt i produksjonsfløteverdien i prisutjevningsordningen for melk, mens en for protein ikke har en tilsvarende regulert pris. De ulike aktørene vil videre ha ulik nytte av ekstra protein og fett, ut fra den

produktsammensetning de ulike selskapene har. F.eks. vil et ysteri kunne ha mer nytte av ekstra protein i melkeråvaren enn et konsummelk-anlegg, noe som vil kunne medføre at meieriselskap har ulik betalingsvilje for kvalitet som er bedre enn standard-nivået. Videre må en ta stilling til hvordan den praktiske gjennomføringen skal foregå knyttet til fastsettelse av protein- og fettinnhold i melka som grunnlag for videre fakturering av de som kjøper rå melk av Tine Råvare. Når det gjelder fastsettelse av protein- og fettinnhold i melka er det flere måter å gjøre dette på. Måling ved henting av melka hos melkeprodusent vil sannsynligvis være den billigste løsningen.

Landbruksdirektoratet har vurdert virkningene av alternativt system, og ser overordnet at et nytt system i seg selv ikke vil ha betydning for utviklingen i utbetalingspris til produsent. Samlet sett vil heller ikke råvareprisen til industrien påvirkes. Det vil imidlertid påvirke den enkelte industriaktør ved at de får en råvare som er priset ut fra den kvaliteten de kjøper, i stedet for en gjennomsnittspris for all melkeråvare.

Innspill fra meieriindustrien viser at de ikke ønsker å knytte målprisen til en definert standardkvalitet.

Økonomiske og administrative konsekvenser av å innføre nytt system er ikke tallfestet. Men en må påregne økte administrative kostnader for markedsregulator, meieriselskaper som kjøper rå melk og forvaltningen.

Ut fra en helhetlig vurdering anbefaler ikke Landbruksdirektoratet innføring av et alternativt system, hvor en knytter målprisen til en definert standardkvalitet, på det nåværende tidspunkt.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og mandat

På bakgrunn av forslag fra jordbrukets forhandlingsutvalg foreslo Regjeringen i Prop 200 S 2020-2021 om Endringer i statsbudsjettet 2021 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppjøret 2021 m.m.) at Landbruksdirektoratet fikk i oppdrag å gjøre en utredning av eventuell teknisk justering i kravspesifikasjonen for melk frem mot jordbruksoppjøret i 2022. Teksten fra Prop 200 S 2020-2021 er gjengitt nedenfor.

«Mulig endring av kravspesifikasjonen for melk:

Endringer i kravspesifikasjonen for melk må vedtas av Omsetningsrådet. Spesifikasjonen angir hvilket innhold av fett og protein melka som leveres under forsyningsplikten, skal ha. Dette er av betydning for målprisen fordi representantvaren for melk er definert å være innenfor kravspesifikasjonen. Endringer i kravspesifikasjonen vil derfor kunne medføre behov for tekniske endringer i målprisen for melk. Etter enighet i jordbruksoppjøret 2015, ble mulige endringer i kravspesifikasjonen for melk utredet til jordbruksoppjøret 2016. Partene valgte den gang å videreføre eksisterende ordning.

Det kan være behov for å gjøre noen justeringer i dagens kravspesifikasjon. Det foreslås at Landbruksdirektoratet får i oppdrag å gjøre en utredning av eventuell teknisk justering i kravspesifikasjonen for melk frem mot jordbruksoppjøret i 2022.»

Oppdraget ble seinere nedfelt i tildelingsbrev fra Landbruks- og matdepartementet av 2. juli 2021. Videre ble oppdraget ytterligere spesifisert i brev av 27. august 2021, og direktoratet ble bedt om å orientere Omsetningsrådet om oppdraget. Teksten i brevet er gjengitt nedenfor.

«I St prop. 200 S, om Jordbruksoppjøret, foreslås det at Landbruksdirektoratet får i oppdrag å utrede en eventuell teknisk justering av kravspesifikasjon for melk fram mot jordbruksoppjøret i 2022. Dette er fulgt opp i supplerende tildelingsbrev til Landbruksdirektoratet den 2. juli 2021.

Det er prinsipielt to ulike tilnærminger til definisjon av kravspesifikasjon av melk knyttet til kjemisk innhold. Dagens system definerer representantvaren til å være melk som inneholder mellom 3,8-4,4 prosent fett og 3,1-3,6 prosent protein. I tillegg stilles en rekke andre krav til lukt/smak, bakteriologisk innhold, temperatur mv. Alternativ tilnærming er tatt opp i jordbrukets krav til jordbruksforhandlingene 2021, med et ønske om å endre kravspesifikasjonen til å knyttes opp mot en spesifikk fett- og proteinprosent med tilhørende tillegg og trekk for avvik.

Det er opp til partene i jordbruksavtalen å endre prinsipper for representantvare. Innenfor gjeldende prinsipp, fastsettes deretter kravspesifikasjonen av Omsetningsrådet. Landbruks- og matdepartementet ber Landbruksdirektoratet om å utrede de to alternative prinsippene for kravspesifikasjon for melk foran jordbruksoppjøret 2022. Landbruksdirektoratet bes om å innhente innspill fra aktørene i bransjen og at Omsetningsrådet orienteres.»

1.2 Organisering av arbeidet

Arbeidet gjennomføres som et utredningsprosjekt. Prosjektet benytter en referansegruppe bestående av partene i jordbruksavtalen. I tillegg innhenter prosjektgruppa innspill fra aktørene i prisutjevningsordningen for melk.

Prosjektgruppe

Følgende deltakere inngår i prosjektgruppen:

Hvem	Seksjon	Avdeling
Hans Kjetil Bjørnøy	Seksjon statistikk og analyse	Handel og industri
Lars Aage Gulbjørnrud	Seksjon statistikk og analyse	Handel og industri
Mari Holteberg Vold	Seksjon næringsmiddelindustri	Handel og industri
Lise Wirstad Dynna	Seksjon næringsmiddelindustri	Handel og industri

Lise Wirstad Dynna leder prosjektgruppen.

Referansegruppe

Referansegruppens medlemmer:

Organisasjon	Hvem
Landbruks- og matdepartementet	Jakob Simonhjell
Norsk Bonde- og småbrukarlag	Johan Warlo
Norges Bondelag	Anders Huus

1.3 Vår forståelse av oppdraget

Bestillingen fra Landbruks- og matdepartementet er todelt. For det første en utredning av behov for justering av kravspesifikasjonen på melk, og om det utløser et behov for en teknisk justering av målprisen på melk. For det andre en utredning av en alternativ tilnærming til gjeldende målprissystem for melk. Alternativ tilnærming er at målprisen på melk knyttes opp mot en spesifikk fett- og proteinprosent med tilhørende tillegg og trekk for avvik.

2 Kravspesifikasjonen, målprissystem og prisdannelsen i verdikjeden for melk

2.1 Beskrivelse av kravspesifikasjonens funksjon

Vi vil nedenfor forklare hvilken funksjon kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten har. Kravspesifikasjonen er fastsatt av Omsetningsrådet og er dermed en del av Omsetningsrådets regelverk. Samtidig benyttes kravspesifikasjonen til å definere representantvaren melk under jordbruksavtalens målprissystem, jf. kapittel 2.2.

Bakgrunnen for at Omsetningsrådet har vedtatt en kravspesifikasjon på rå melk under forsyningsplikten er at Tine som markedsregulator for melk har forsyningsplikt på rå melk. Markedsregulator har således en plikt til å selge rå melk til andre meieriselskaper som deltar i Prisutjevningsordningen for melk, og de meieriselskapene som deltar i ordningen har en rett til å kjøpe rå melk fra Tine. Kravspesifikasjonen angir hva som er akseptabel kvalitet ved kjøp og salg av rå melk innenfor forsyningsplikten. På den ene siden har kjøpere av melk under forsyningsplikten på denne måten en kvalitetsgaranti, mens Tine på andre siden ikke er forpliktet til å levere spesialkvaliteter som går ut over kravene i kravspesifikasjonen.

Ut over behovet for en kravspesifikasjon knyttet til forsyningsplikten, benyttes kravspesifikasjonen under forsyningsplikten som en referanse for representantvaren melk i målprissystemet. Dette har vært gjeldende system fra 2004. Det er opp til partene i jordbruksoppjøret å bli enige om hvilke kvalitetskriterier de vil legge til grunn som representantvare for melk i målprissystemet. Siden forsyningsplikten er knyttet opp til målpris som forsyningspris, er det hensiktsmessig at en benytter de samme kvalitetskriteriene som definisjon av representantvaren som en benytter under forsyningsplikten.

2.2 Beskrivelse av gjeldende målprissystem for melk

I Jordbruksavtalen er melk omfattet av målprisbestemmelsene¹. For tiden er gjeldende målpris kr 5,55 per liter ku- eller geitemelk. Representantvaren for melk, dvs. den varen det skal rapporteres pris på for sammenligning med målpris, er melk som tilfredsstiller kravene som er stilt til den i kravspesifikasjonen² for rå melk under forsyningsplikten³. Prisgrunnlaget er engrosprisnoteringer oppnådd for melk av representantvare. Noteringssted er der melk passerer, eller der melk ved direkte viderelevering til annet meieri normalt ville passert basismeieri definert i innfraktordningen. Prisnoteringen skal omfatte melk som foredles av Tine SA og melk som Tine SA selger uforedlet til andre. Det vil si at melk som samles inn av Q-meieriene eller som foredles lokalt ikke er omfattet av dette. Økologisk melk som tilfredsstiller kravene til representantvare skal veies inn i prisnoteringen, men kan gis et fritt pristillegg.

Tine rapporterer ukentlige oppnådde priser til Landbruksdirektoratet. Dersom gjennomsnittlig vektet noteringspris for avtaleåret overstiger målprisen, skal Landbruksdirektoratet fastsette en styringspris for det påfølgende avtaleåret som ligger under målpris, dvs. tilsvarende overnoteringen. Øvre prisgrense for melk er målprisen pluss fem prosent. Dersom øvre prisgrense overskrides i to påfølgende uker iverksettes tollnedsettelse for å bringe noteringsprisen ned.

Tine Råvare lager ved inngangen til hvert avtaleår en prognose for pris på rå melk per uke for det kommende avtaleåret. Tine Råvare varsler også senest to uker før hver prisendring.

¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/9ffd2coeec7e48coa4b9dedeac837e3d/teknisk-jordbruksavtale-20212022-korrigert.pdf>

² <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/styrer-rad-og-utvalg/omsetningsradet-skisse/kravspesifikasjonen-for-ra-melk-under-forsyningsplikten>

³ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-10-22-1136>

Tine SA rapporterer ukentlige omsatte volum og fakturerte beløp til Landbruksdirektoratet. Landbruksdirektoratet kontrollerer dette opp mot avtalt målpris.

2.3 Beskrivelse av prisdannelsen i verdikjeden for melk

Utgangspunktet for produsentens melkepris er målprisen for melk som partene i jordbruksoppjøret avtaler. Målprisen representerer en «maksimalgrense» for den prisen Tine Råvare kan omsette rå melk for som gjennomsnitt for avtaleåret (1. juli - 30. juni).

Noteringsprisen er den prisen Tine Råvare til enhver tid selger melka for. Tines industrivirksomhet og andre aktører i prisutjevningsordningen for melk skal kunne kjøpe melk av Tine Råvare til samme pris, dvs til noteringspris.

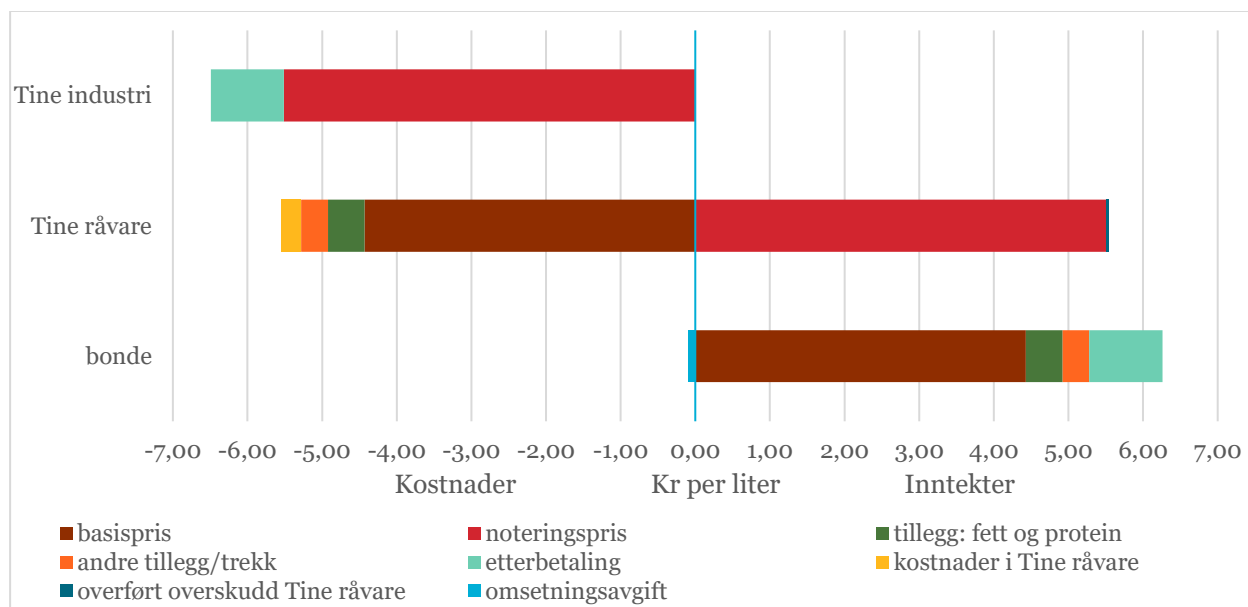
Som markedsregulator er det Tines oppgave å fastsette noteringsprisen for melk. Noteringsprisen varierer gjennom året ut fra behovet for melk og tilgjengelig melkemengde. Målsettingen er at noteringsprisen på melk i gjennomsnitt for avtaleåret skal være lik målprisen i Jordbruksavtalen.

Inntektene til Tine Råvare omfatter inntektene fra omsetning av rå melk til Tines industrivirksomhet og inntektene fra omsetning av rå melk til andre aktører. Tine Råvare må få dekket inn sine kostnader ved omsetningen, som f.eks. inntransport, logistikk, råmelkkontroll, gårdstanker, rådgivningstjenester og administrasjon. Det som blir igjen av inntektene i Tine Råvare etter at kostnadene ved omsetningen er dekket inn, utgjør den delen av inntektene som kan utbetales til melkeprodusentene.

Utbetalingspris til produsenten består av basispris fra Tine Råvare, samt tillegg for kvalitetsbetaling, inkl. KSL-trekk, pristillegg for medlemskap i husdyrkontrollen, samt pristillegg for økologisk produsert melk og pristillegg til nye brukere.

For å påvirke tilgangen til melk gjennom året i ønsket retning, er det vedtatt prissoner for ku- og geitemelk. Innenfor hver prissone vil det være tillegg til melkeprisen i måneder hvor det er ønskelig med mer melk, og trekk i melkeprisen resten av året. Gjennomsnittspris pr. gård og prissone opplyses i produsentavregningen. Tillegg/trekk per prissone forutsettes å «gå i null».

Det som kan utbetales fra Tine Råvare til produsent omfatter basispris (multiplisert med volum solgt melk) + summen av alle tillegg for kvalitet + summen av alle andre tillegg. Dette beløpet kan ikke overskride summen av salgsinntekter i Tine Råvare fratrukket kostnadene ved omsetningen av melka. Dersom f.eks. kvaliteten i melka blir bedre og kvalitetstilleggene øker, samtidig som andre tillegg og trekk er konstante, må basisprisen reduseres.

Figur 1: Kostnader og inntekter i 2021 ved salg og kjøp av melk som råvare fra en bonde (som er medlem i Tine) til Tine industri via Tine råvare. Kr per liter. Kilde: Tine

2.4 Beskrivelse av utvikling i pris til produsent

I Jordbrukets krav til jordbruksforhandlingene våren 2021, vises det til at basisprisen for melk som Tine betaler til sine produsenter har økt mindre enn målpris. De siste ti årene har målprisen økt med 81 øre per liter mens Tines basispris kun har økt 55 øre per liter, skriver Jordbruket.

Vår sammenstilling viser at utbetalt melkepris til Tines produsenter de siste ti årene har økt med kr 1,21 per liter. Av dette utgjorde økt etterbetaling fra Tines forretningsdrift 34 øre per liter melk. Resten av økningen, 87 øre per liter, kommer av økt basispris og økt betaling for tørrstoffinnhold (kvalitetstillegg⁴) i melka. Basisprisen økte med 54 øre per liter i perioden viser Landbruksdirektoratets tall, mens betaling i form av tillegg for blant annet tørrstoffinnhold økte med 31 øre per liter. Dette viser at en større del av prisen til melkeprodusenten gjøres med basis i melkas tørrstoffinnhold.

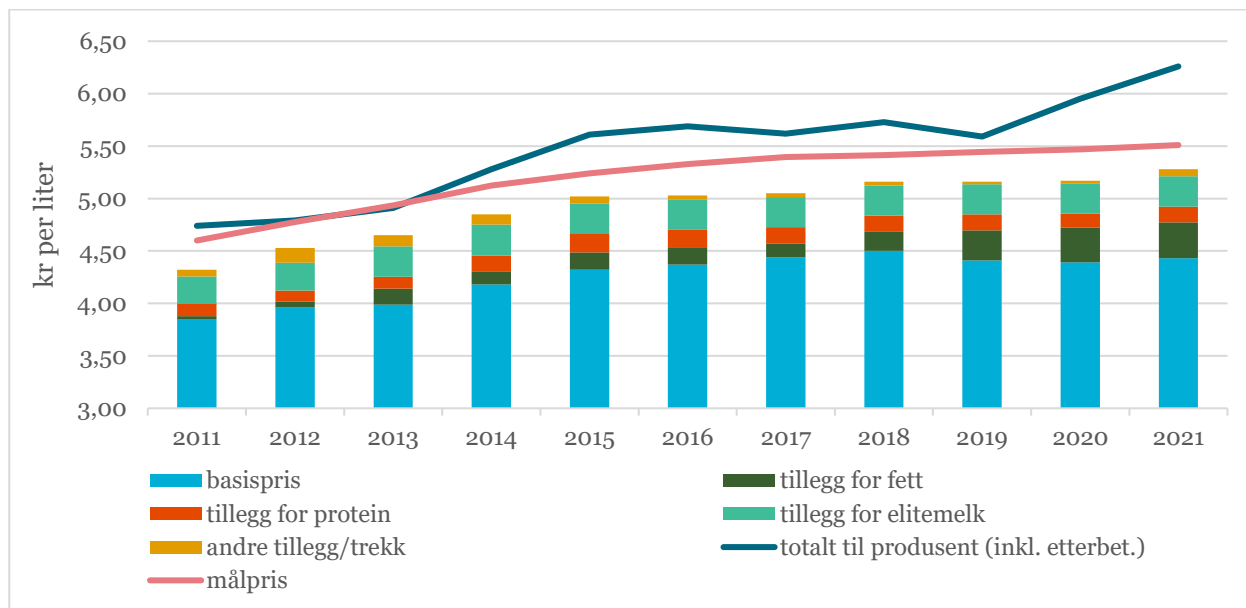
I tabellen nedenfor viser tallene at det i sum for basisprisøkningen og økningen for tillegg er en differanse på 2 øre per liter sammenlignet med økningen i hva som er utbetalt fra Tine Råvare. Dette skyldes i hovedsak fremførbart overskudd i Tine Råvare fra 2020 til 2021, avrundinger og at vi benytter aritmetiske gjennomsnitt, mens reelt utbetalte beløp er vektet med tilhørende volum.

Tabell 1: Priser på melk i kr per liter. Kilde: Tine

	målpris (snitt per kalenderår)	Utbetalt produsentene fra Tine SA (inkl. etterbetaling)	herav: etter- betaling	utbetalt produsent fra Tine Råvare	basispris fra (snitt per år)	utbetalt av i form av tillegg (herunder for kvalitet)	tilleggene som andel av melkepris fra
2011	4,60	4,74	0,42	4,32	3,85	0,47	11 %
2020	5,47	5,95	0,76	5,19	4,39	0,78	15 %
endring siste 10 år	0,87	1,21	0,34	0,87	0,54	0,31	

⁴ Kan også være sesongtillegg eller geografitillegg, m.fl.

Figuren nedenfor viser utviklingen i forskjellige deler av prisen på rå melk. Målprisen er her beregnet som et gjennomsnitt av de målprisene som gjaldt per kalenderår. Målprisen er som regel gyldig fra 1. juli til 30 juni i påfølgende år, og kurven for målprisen i figuren avviker dermed noe, men viser en representativ utvikling. Tillegget for fett er det som har økt mest, spesielt i 2013 og de fire siste årene. Samlet sett har fetttillegget økt fra 3 øre per liter i 2011 til 34 øre per liter i 2021. Tillegget for proteininnhold har økt med 3 øre i perioden fra 12 øre per liter i 2011 til 15 øre per liter i 2021. Høyest var det i 2015 og 2016 da det var 18 øre per liter. Tillegget for «elitemelk» økte også i denne perioden med 3 øre per liter fra 26 til 29 øre per liter. Stolpene i diagrammet tilsvarer, samlet sett, gjennomsnittlig utbetalt pris fra til melkeprodusentene. Avstanden fra stolpen og opp til linjen «totalt til produsent» utgjør etterbetalingen fra Tine SA. Merk at den vertikale akse starter på kr 3 per liter og at tilleggene derfor ser ut som at de utgjør mer av melkeprisen enn de reelt sett gjør.

Figur 2: Utvikling i prisen for melk til produsent fra Tine, med de viktigste elementene synliggjort. Kilde: Tine.

2.5 Beskrivelse av hvilken praktisk betydning kravspesifikasjonen har knyttet til rapportering mot målpris

Kravspesifikasjonen avgrensner og definerer hvilken kvalitet markedsregulator har forsyningsplikt på. Tilsvarende sikrer den en minstekvalitet på råvarer som andre meierier kjøper fra Tine til sin produksjon. I kombinasjon med målprisen sikrer den en lik pris for relativt lik vare mellom meieriaktørene.

For å sikre at størsteparten av melka er innenfor grensene i kravspesifikasjonen, og dermed også representantvaren, bør kravspesifikasjonen til enhver tid defineres slik at dette er tilfelle. I motsatt fall vil en kunne risikere at mer og mer melk defineres utenfor forsyningsplikten, at målprisen på melk ikke vil være representativ, og at betydningen av forsyningsplikten uthules. Sist gang kravspesifikasjonen ble oppdatert var 1. januar 2016, og det er naturlig at den vurderes på nytt når gjennomsnittlig fettinnhold i omsatt melk fra Tine i 2020 var 4,37 prosent, dvs. kun 0,03 prosentpoeng under øvre grense for fettinnhold i kravspesifikasjonen, jf. data som presenteres i kapittel 4.1.

P.t. rapporterer markedsregulator alt av Tines omsetning av rå melk, dvs. at hele Tines volum er inkludert i noteringsprisen (gjennomsnittlig engrospris på all omsatt rå melk), selv om noe av denne melka ligger utenfor gjeldende kravspesifikasjon, og dermed i henhold til regelverket ikke burde vært inkludert i det omsatte volumet som ligger bak noteringsprisen. Alt av Tines omsetning av rå melk utgjør oppnådd pris på melk, som brukes i sammenligningen med målpris. Slik vi oppfatter det skal målprisen gjelde for all melk som foredles av Tine SA eller som Tine SA selger uforedlet til andre. Dersom rapporteringen av noteringspris skal reflektere dette bør man vurdere å oppdatere kravspesifikasjonen slik at denne er mer i tråd med melkas faktiske innhold. Dermed vil noteringsprisen være representativ for melka som omsettes.

3 Innspill fra aktørene i prisutjevningsordningen

Aktørene i prisutjevningsordningen for melk anvender alle rå melk i produksjon av meieriprodukter og må forholde seg til målpris ved kjøp av råvare. I tillegg har aktørene i prisutjevningsordningen rett til å kjøpe rå melk av Tine innenfor forsyningspliktens bestemmelser. De vil således bli berørt av både endringer i målpris og kravspesifikasjonen, og det er relevant å innhente informasjon og synspunkter fra de som berøres av eventuelle endringer. Landbruksdirektoratet inviterte alle aktørene i prisutjevningsordning til innspillsmøte tirsdag 9. november. I tillegg ble aktørene oppfordret til å levere skriftlige innspill innen 16. november.

3.1 Innspill fra Synnøve Finden og Q-Meieriene

Synnøve Finden deltok i møte 9. november og de informerte om at de også representerte Q-Meieriene i møtet. Synnøve Finden og Q-Meieriene leverte felles skriftlig innspill 18. november 2021. Nedenfor er innspillene fra Synnøve Finden og Q-Meieriene knyttet til utredning av kravspesifikasjonen oppsummert. Selskapene mener det ikke er behov for endringer i protein- og fettprosent i kravspesifikasjonen. Når det gjelder andre kvalitetskriterier skriver de følgende:

«Både Q og Synnøve tester melken vi kjøper fra på bactoscan og antibiotika før den pumpes inn på silo, og dette fungerer fint. Vi har begge sett at det tidvis kan være problem med aerobe sporer eller bacillus cereus, og at dette må testes på henteplass slik at det er mulig å finne den enkelte leverandør som har problem med sporer. Dersom Tine gjør disse testene er det viktig at denne informasjonen videreformidles. Sporene kan føre til sprekker og uønsket smak/gassutvikling i ost, og blir dette ille må osten nedklassifiseres.»

Når det gjelder spørsmålet om målpris, hvor dagens målpris på melk er knyttet til all melk som går innenfor kravspesifikasjonen, og en alternativ tilnærming er at målprisen på melk knyttes opp mot en spesifikk fett- og proteinprosent, er deres tilbakemelding at de mener det ikke er behov for en alternativ tilnærming. Synnøve Finden og Q-Meieriene peker på at det er Tines oppgave som markedsregulator å håndtere pristillegg og trekk ut mot bonde. Dersom et system med målpris spesifisert på fett- og proteinprosent likevel skal vurderes, må dette innebære at tillegg og trekk også fastsettes i jordbruksavtalen. Det er også slik Synnøve Finden og Q-Meieriene oppfatter mandatet fra LMD, og konkurransesituasjonen i markedet for rå melk er ikke slik at man kan stille Tine fritt til å regulere tillegg og trekk for avvik fra målpris, uten at det vil åpne for store konkurranseulempes for Tines konkurrenter som kjøper råvare fra Tine. Slik de ser det, vil en endring derfor kunne medføre økte administrasjonskostnader – herunder til kontroll og etterprøving – og svekke konkurransekraften totalt for verdikjeden.

Avslutningsvis mener de at ulike kravspesifikasjoner på melkeråvaren må vurderes i en større sammenheng, hvor også konsekvensene blir utredet.

3.2 Innspill fra Tine

Tine deltok i innspillsmøtet 9. november. Skriftlig innspill fra Tine ble levert 17. november 2021. Nedenfor er innspillene fra Tine knyttet til utredning av kravspesifikasjonen oppsummert.

Tine viser til at det gjennomsnittlig er små endringer i innhold av fett og protein i melka fra år til år. Over tid har det likevel vært en økning, både i fett- og i proteininnhold. Per nå tangerer gjennomsnittet for fett maksimalnivået. Videre viser Tine til at melka er relativt homogen og både Tine og de andre aktørene i markedsordningen for melk får melk av om lag samme kvalitet året sett under ett, dvs. innenfor kravspesifikasjonen. Tine har derfor funnet det lite hensiktsmessig å prise inn forskjeller i fettinnhold i melkeprisen, men har heller valgt å synliggjøre endringen i fettinnhold gjennom deres innspill til målprisendringer, blant annet i innspillet til inneværende jordbruksavtale.

Til spørsmålet om det er behov for endringer i protein- og fettprosent i kravspesifikasjonen har Tine gitt følgende tilbakemelding:

«Det er mulig å videreføre dagens kravspesifikasjon selv om melkeleveransene tidvis har et høyere fettinnhold enn spesifikasjonen tilsier. Det vesentlige er at hoveddelen av melkevolumet ligger innenfor spesifikasjonen og danner et stort og representativt volum som grunnlag for oppfølging av målprisbestemmelsene.

Det synes likevel naturlig å heve øvre grense for fett i kravspesifikasjonen, slik at en større del av melkeleveransene faller innenfor. Også øvre grense for protein kan økes noe.»

Når det gjelder spørsmålet om målprisen på melk knyttet opp mot en spesifikk fett- og proteinprosent, hvor tillegg og trekk enten settes fritt eller reguleres i jordbruksavtalen er tilbakemeldingen fra Tine som følger:

«Per i dag mener vi at gevinstene ved å knytte målprisen opp mot en spesifikk fett- og proteinprosent ikke oppveier eventuelle merkostnader.

Viktig i denne forbindelse er:

- 1. TINE v/Tine Råvare står fritt til å prise melk utenfor kravspesifikasjonen opp eller ned*
- 2. De små endringene som er i tørrstoffinnhold kan gjenspeiles i målprisutviklingen, noe som sikrer at melkeprodusentene får betalt for den investeringen de gjør i for eksempel økt fettprosent.*

På sikt kan det bli hensiktsmessig å knytte målprisen opp mot en spesifikk fett- og proteinprosent. Eller innføre pristillegg og trekk for melk utenfor intervall fastsatt i kravspesifikasjonen. Mengden tørrstoff i melken har ulik betydning for ulike meieriprodukter. Høyt tørrstoffinnhold reduserer omregningsfaktoren for ost, men har en mindre betydning for flytende produkter. Det betyr at innenfor et geografisk område kan det bli aktuelt å ta inn melkens tørrstoffinnhold i beregningene rundt optimale leveranser. Geografiske avstander er imidlertid en klar begrensning for optimal utnyttelse av melkens tørrstoff.

Ved en eventuell innføring av målpris for et gitt fett- og proteinnivå, så må det fastsettes en pris for mer/mindre fett og protein. For fett vil det være naturlig å ta utgangspunkt i produksjonsfløteverdien. For protein finnes det ikke en tilsvarende regulert pris. TINE mener imidlertid at det må være opp til markedsaktørene å avtale slike tillegg og trekk ut fra hva som er markedssituasjonen for de ulike fraksjonene. Det må gjelde både for fett og protein. En regulert pris vil ikke ta opp i seg tilbuds- og etterspørselsforhold i markedet for fraksjoner, jfr. at det er viktig med balanse for melkens fraksjoner.

Mengden fett og protein i et lass kan beregnes med utgangspunkt i de prøvene som tas hos bøndene melken hentes hos eller ved lassprøver. Det er derfor teknisk mulig å variere råvareprisen til meieri med utgangspunkt i mengden fett og protein, enten per levering eller når fettmengden er utenfor kravspesifikasjonen. Det vil imidlertid generere økte administrasjonskostnader og muligens også et kontrollbehov fra statens side. En presis måling per lass per levering vil i tillegg kreve installering av nytt utstyr.»

Tine gir videre en forklaring på sammenhengen mellom pris til bonde og noteringspris, særlig knyttet til betaling for fett- og protein i melka.

I møte 9. november presenterte Tine sine innspill til spørsmålet om det er behov for andre endringer i kvalitetskriterier i kravspesifikasjonen. Tine har videre kommet med tilleggsinformasjon knyttet til innspillene i e-post 19. januar 2022.

I tillegg har Tine i møte med prosjektgruppa 14. februar og i brev av 18. februar 2022 kommet med utfyllende informasjon med hensyn til blant annet administrative kostnader og hvordan måling av fett- og protein kan utføres i et alternativt prissystem.

4 Vurdering av behov for justering av kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten

Tabellen nedenfor viser eksisterende grenser for tørrstoffinnhold i eksisterende kravspesifikasjon som trådte i kraft fra 1. januar 2016.

Tabell 2: Gjeldende intervaller for innhold av fett og protein i kumelk og innhold av tørrstoff i geitemelk

		Minimum (%)	Maksimum (%)
Kumelk	Fett	3,8	4,4
	Protein	3,1	3,6
Geitemelk	Tørrstoff	10,7	13,5

4.1 Historisk utvikling i protein og fett i melka

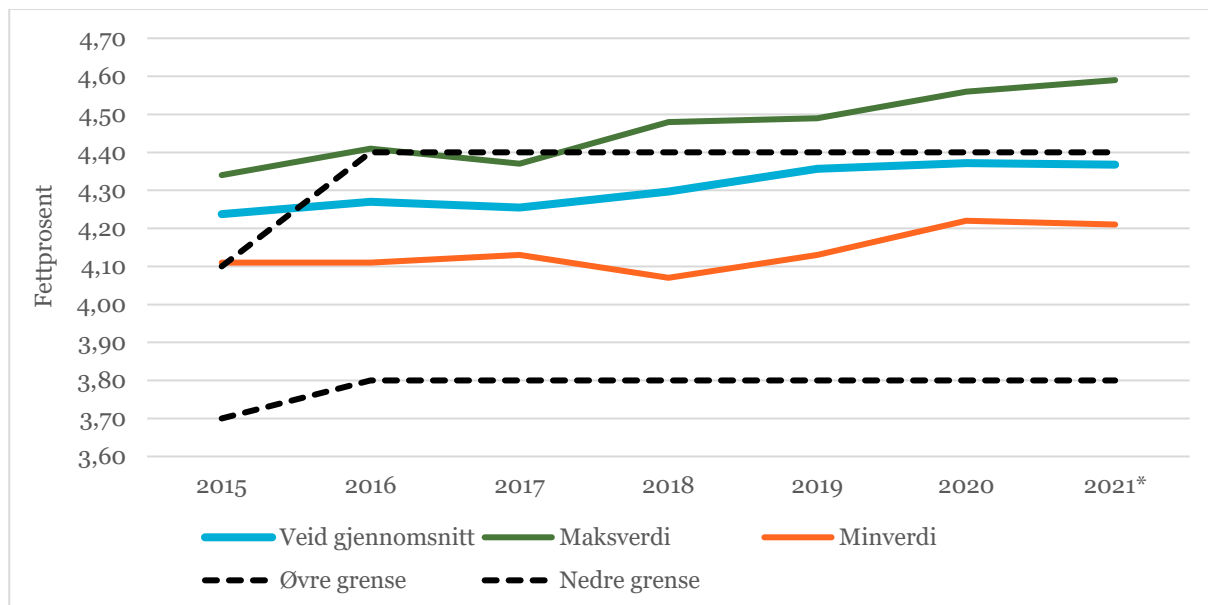
Landbruksdirektoratet har hentet inn data fra Tine som viser innhold av fett og protein i kumelk og innhold av tørrstoff i geitemelk for årene fra 2015 og frem til september 2021.

Nedenfor er det satt opp figurer som viser utvikling i dette for årene 2015 til 2020 og for månedene januar til september i 2021.

Den blå linjen i figurene viser veid gjennomsnitt av alle leveranser.

4.1.1 Gjennomsnittlig utvikling i tørrstoffinnhold (protein og fett) i kumelk

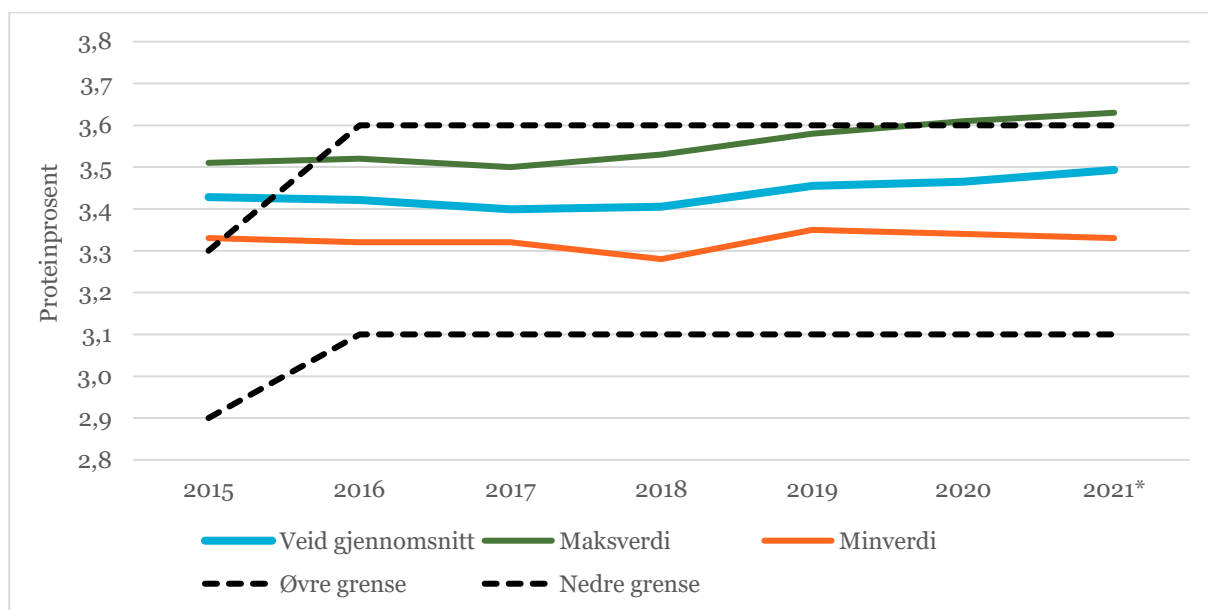
Figuren nedenfor viser innholdet av fett i melk omsatt i årene 2015 til og med september 2021. Den blå linjen viser veid gjennomsnittlig fettinnhold av alle leveranser. Den grønne grafen viser det høyeste månedsgjennomsnittet av alle fylkene i det respektive året. Tilsvarende viser den oransje grafen det laveste månedsgjennomsnittet av alle fylkene det respektive året.

Figur 3: Utvikling i fettinnhold for kumelk innmålt av Tine Råvare

* tallene for 2021 er for perioden januar til september

Figuren viser at maksverdien per fylke og måned har ligget godt over øvre grense for kravspesifikasjonen i årene fra 2018 til 2021. I perioden september til januar 2021 var den høyeste gjennomsnittsverdien for fettinnhold per måned og fylke 4,59 prosent. Gjennomsnittsverdien har de siste tre årene ligget tett opp mot øvre grense for fettinnhold. I 2021, fra september til januar, var denne 4,37 prosent.

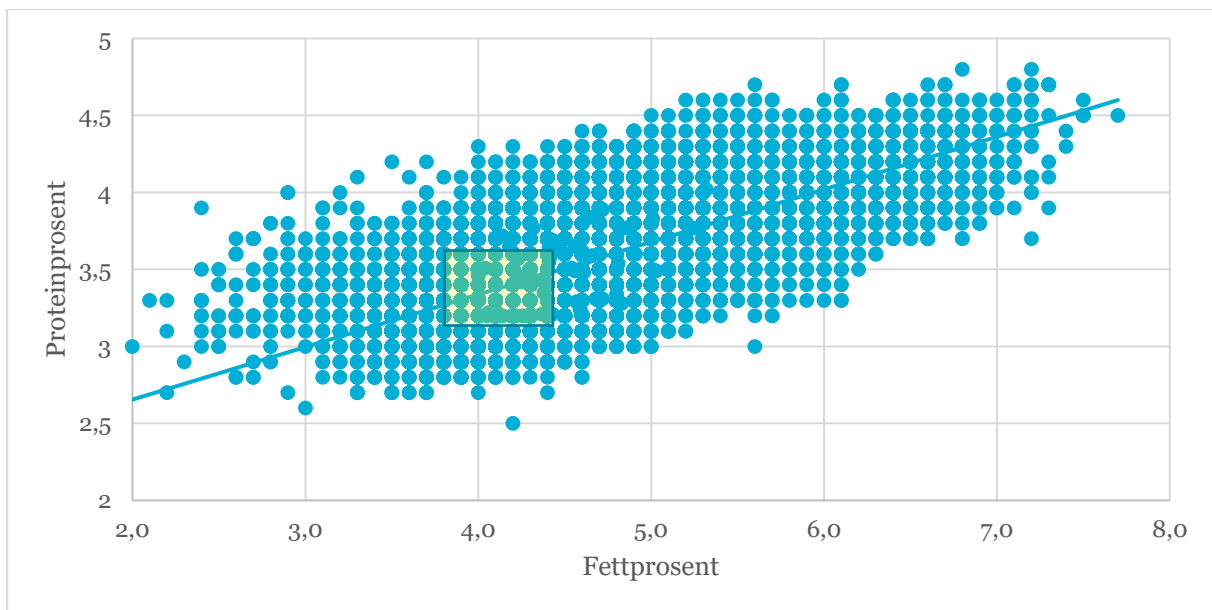
Figur 4: Utvikling i innhold av protein i kumelk innmålt av Tine Råvare

* tallene for 2021 er for perioden januar til september

Vi har fått data fra Tine Råvare for deres avregningsgrunnlag til produsent. De viser det gjennomsnittlige innholdet av fett og protein per måned per produsent. For årene 2016 til 2020 inneholder dette materialet 80 – 90 000 månedsgjennomsnitt av kvalitetsmålinger for levert melk. For 2021, hvor vi har kun for perioden januar til september, inneholder dette 57 000 observasjoner. Kvalitetsmålingene gjøres ved hver

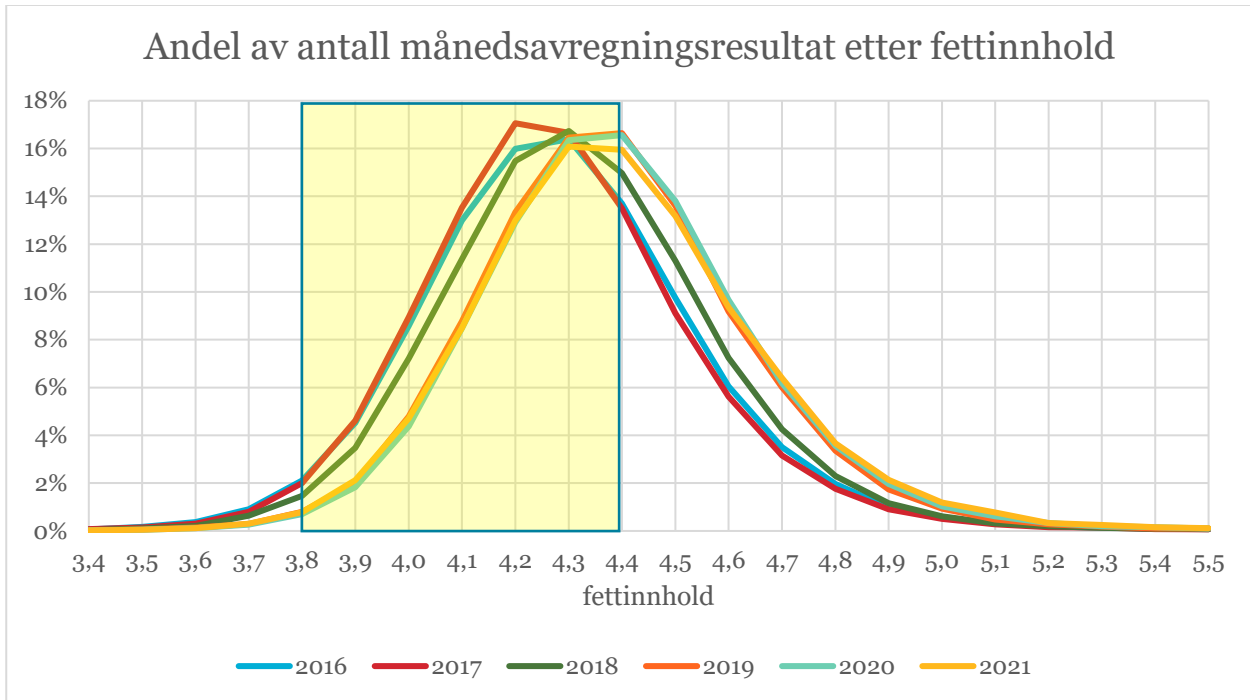
henting av melk hos produsent og danner grunnlag for et månedlig gjennomsnitt som avregningen baseres på.

Månedsavregningsresultatene er gjennomsnittstall per produsent beregnet med basis i de målingene av melke kvalitet fra denne produsenten foretatt den aktuelle måneden. Det vil si at det er avregningsresultater per måned for alle Tines produsenter som danner grunnlaget for figuren over. Dette gir et riktig bilde av fordelingen av forskjellig fettinnhold i melka, forutsatt at det ikke er en systematisk forskjell på produsenter med stort volum sammenlignet med produsenter med små volum. Tallene gjenspeiler forskjeller i fettinnhold med tanke på produksjonsregion og årstider. Plottet under må ses i sammenheng med figurene for fordeling av fett- og proteininnhold nedenfor, fordi at det ikke gir riktig bilde av volumfordelingen per innhold av tørrstoff. Avregningsresultatene er oppgitt med en desimal og man ser derfor ikke hvor mange prøver hver prikk representerer. De ytre grensene vil være representative.

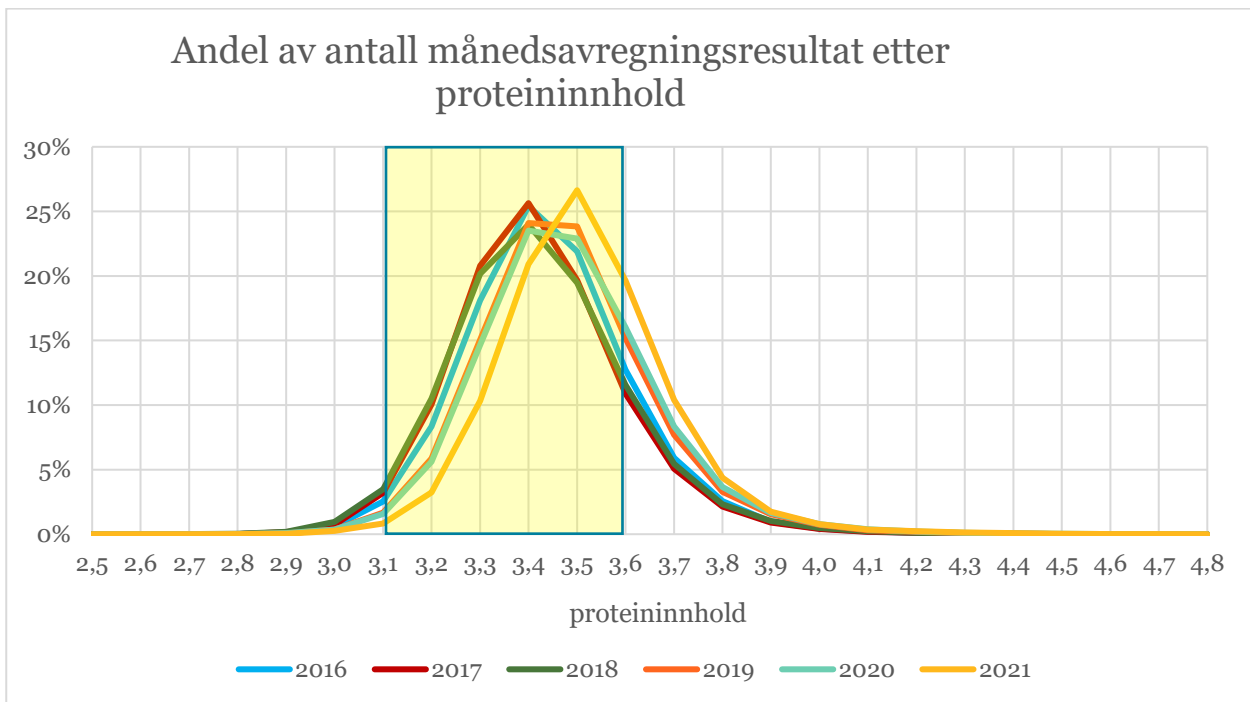

Figur 5: I grafen er alle avregningsresultatene per måned og per produsent plottet inn etter protein- og fettinnhold for årene 2016 til september 2021. Firkanten med lys gul bakgrunnsfarge angir dagens intervall for fett og protein i kravspesifikasjonene for rå melk.

Figurene for omsatt melk fra Tine vil være minste variasjon i fett og proteininnhold. I plottet over vises variasjonen i avregningsresultatene til bonde i årene 2016 til september 2021. Det kommer ikke frem i plottet hvor hoveddelen av kvalitetsresultatene er. Men det går likevel å se at det er en betydelig andel som ligger utenfor kravspesifikasjonens intervall for fett og proteininnhold som representeres av den gule firkanten. Plottet viser at melka med høyt fettinnhold også har høyt proteininnhold. Vi oppfatter at det ikke nødvendigvis er sammenheng mellom fett- og proteininnholdet, men at årsaken heller er at det stimuleres gjennom melkeprisen med tillegg både for høyt fett- og proteininnhold. I figurene nedenfor er andel avregningsresultater fordelt etter hvor mye fett og protein de viste. Her er også intervallene markert med en gul firkant. Figurene viser at andelene avregningsresultater er tilnærmet normalfordelte rundt gjennomsnittsverdiene vi så i figurene over.

Figur 6: Fordeling av andel månedsavregningsresultat etter fettinnhold i melka.

Figur 7: Fordeling av andel månedsavregningsresultat etter proteininnhold i melka.

I tabellen under oppsummerer vi resultatene som ligger innenfor gjeldende kravspesifikasjon med tanke på både fett og proteininnhold.

Tabell 3: Oppsummering av antall avregningsresultater som ligger innenfor den gjeldende kravspesifikasjonens intervaller for protein- og fettinnhold.

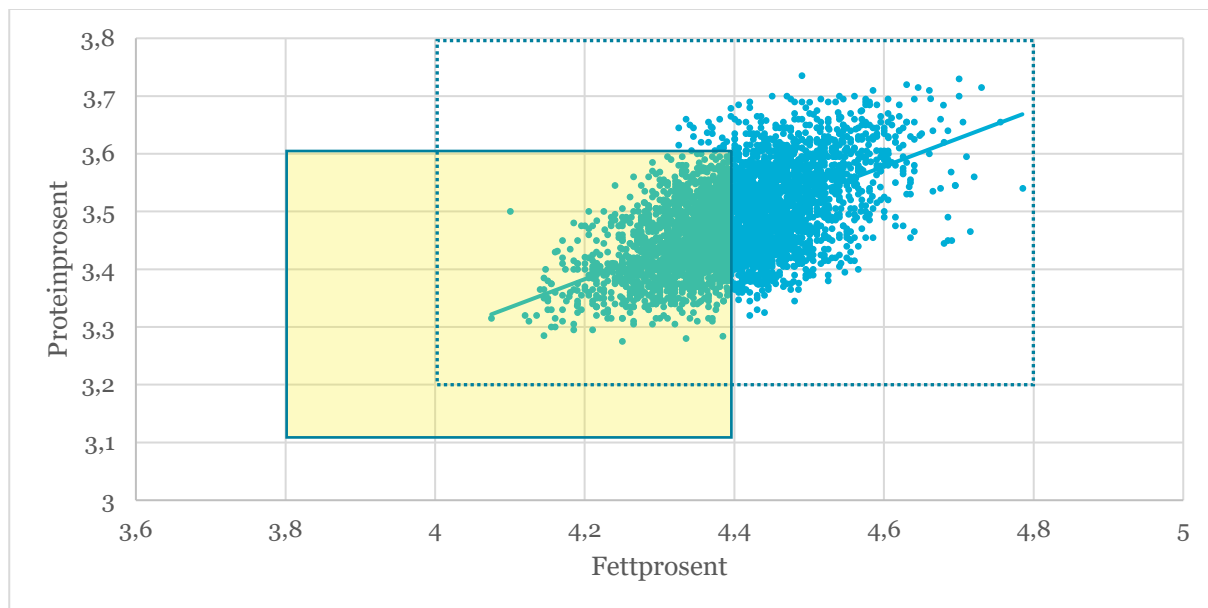
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antall avregningsresultater	91 241	91 117	85 556	83 906	80 251	57 647
Antall innenfor 3,8 - 4,4 fett	67 781	69 533	60 492	52 705	49 109	35 238
Antall innenfor 3,1 - 3,6 protein	81 218	82 210	76 251	71 883	67 646	47 034
Antall innenfor gjeld. kravspek.	64 079	66 226	57 417	49 437	45 855	32 261
Andel innenfor fettintervall	74 %	76 %	71 %	63 %	61 %	61 %
Andel innenfor proteinintervall	89 %	90 %	89 %	86 %	84 %	82 %
Andel innenfor gjeld. kravspek.	70 %	73 %	67 %	59 %	57 %	56 %

Avregningsresultatene er ikke på samme sted i verdikjeden som der kravspesifikasjonen gjelder. Vi har derfor gruppert avregningsresultatene i grupper på femten innenfor samme fylke og måned og regnet gjennomsnittsverdier for gruppene for å simulere situasjonen med sammenblanding av melk fra flere produsenter ved leveranser til meieri.

Tabell 4: Oppsummering av antall grupper (grupperte avregningsresultater) som ligger innenfor den gjeldende kravspesifikasjonens intervaller for protein- og fettinnhold.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antall grupper	4 567	4 556	4 274	4 203	4 022	2 886
Antall innenfor 3,8 - 4,4 fett	4 082	4 174	3 323	2 169	2 008	1 488
Antall innenfor 3,1 - 3,6 protein	4 543	4 545	4 237	4 096	3 721	2 603
Antall innenfor gjeld. kravspek.	4 079	4 170	3 322	2 156	1 979	1 448
Andel innenfor fettintervall	89 %	92 %	78 %	52 %	50 %	52 %
Andel innenfor proteinintervall	99 %	100 %	99 %	97 %	93 %	90 %
Andel innenfor gjeld. kravspek.	89 %	92 %	78 %	51 %	49 %	50 %

Dersom vi plotter hver enkelt gruppes gjennomsnittsverdier med tanke på fett og protein for året 2020 (siste hele året vi har data for) viser den at mange verdier ligger utenfor kravspesifikasjonens krav for fett- og proteininnhold.

Figur 8: Plott av alle gjennomsnittsverdier for grupperinger av 15 avregningsresultater innenfor samme fylke og måned for fett og proteininnhold i melk levert til Tine i 2020. Den gule firkanten representerer intervallene for fett og protein i gjeldende kravspesifikasjon.

I figuren over ser vi at hvis vi endrer intervallet for fett opp til fra 4,0 til 4,8 og endrer intervallet for protein til fra 3,2 til 3,8, jf. firkanten med stipla linje, så omfatter det mesteparten av melka som leveres videre til meierier.

Tabell 5: Oppsummering av antall avregningsresultater som ligger innenfor et intervall for fett på fra 4,0 til 4,8 prosent og fra 3,2 til 3,8 prosent protein.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antall avregningsresultater	91 241	91 117	85 556	83 906	80 251	57 647
Antall innenfor 4,0 - 4,8 fett	81 130	81 410	77 744	77 323	73 734	52 361
Antall innenfor 3,2 - 3,8 protein	86 649	85 845	79 921	79 709	76 020	55 066
Antall innenfor gjeld. kravspek.	78 573	78 337	74 159	74 793	71 293	51 061
Andel innenfor fettintervall	89 %	89 %	91 %	92 %	92 %	91 %
Andel innenfor proteinintervall	95 %	94 %	93 %	95 %	95 %	96 %
Andel innenfor gjeld. kravspek.	86 %	86 %	87 %	89 %	89 %	89 %

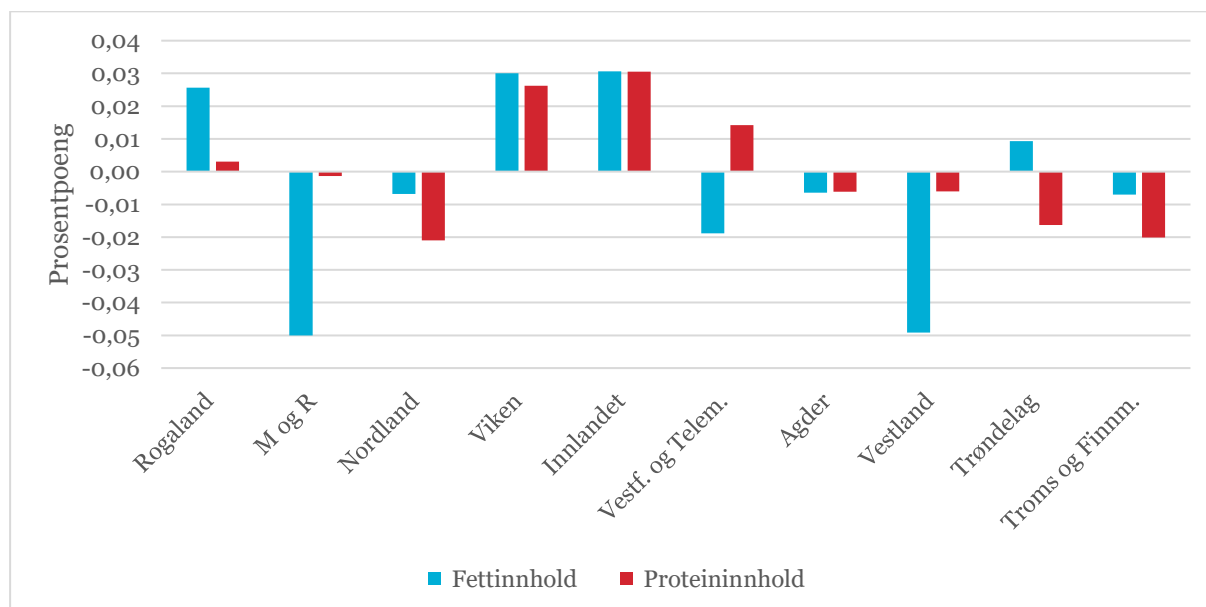
Tabell 6: Oppsummering av antall grupper (grupperte avregningsresultater) som ligger innenfor et intervall for fett på fra 4,0 til 4,8 prosent og fra 3,2 til 3,8 prosent protein.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antall grupper	4 567	4 556	4 274	4 203	4 022	2 886
Antall innenfor 4,0 - 4,8 fett	4 567	4 555	4 274	4 201	4 022	2 884
Antall innenfor 3,2 - 3,8 protein	4 567	4 556	4 274	4 203	4 022	2 885
Antall innenfor gjeld. kravspek.	4 567	4 555	4 274	4 201	4 022	2 884
Andel innenfor fettintervall	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Andel innenfor proteinintervall	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Andel innenfor gjeld. kravspek.	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

De tre siste årene har vært unormale ved at det i 2019 var økt produksjon etter tørkesommeren 2018 og i 2020 og 21 har man stimulert til økt produksjon ettersom etterspørselen i det norske markedet økte med redusert grensehandel og koronasituasjonen. Det er dermed mulig å stille spørsmål ved om det økte tørrstoffinnholdet i melka vil vedvare på et så høyt nivå som i 2019-2021. Vi mener det uansett er grunn for å endre intervallene i kravspesifikasjonen siden gjeldende kravspesifikasjon også før 2018 kun omfattet ca. 70 prosent av melka hvis vi legger avregningsresultatene til grunn.

4.1.2 Geografisk variasjon i fett- og proteininnhold

Nedenfor har vi illustrert spredningen i fett- og proteininnhold fordelt på fylkene. Den viser at det er kun 0,08 prosentpoeng spredning i gjennomsnittstallene for fettinnhold mellom fylkene, mens det er 0,05 prosentpoeng spredning i gjennomsnittstallene for proteininnhold per fylke. Dersom vi ser den geografiske variasjonen i fett- og proteininnhold i sammenheng med spredningen mellom avregningsresultatene slik de er illustrert i figurer tidligere, så konkluderer vi med at variasjonen mellom fylker er av liten betydning.

Figur 9: Gjennomsnittlig avvik i fett- og proteininnhold fra landsgjennomsnittet per fylke sammenlignet for perioden 2015 til september 2021

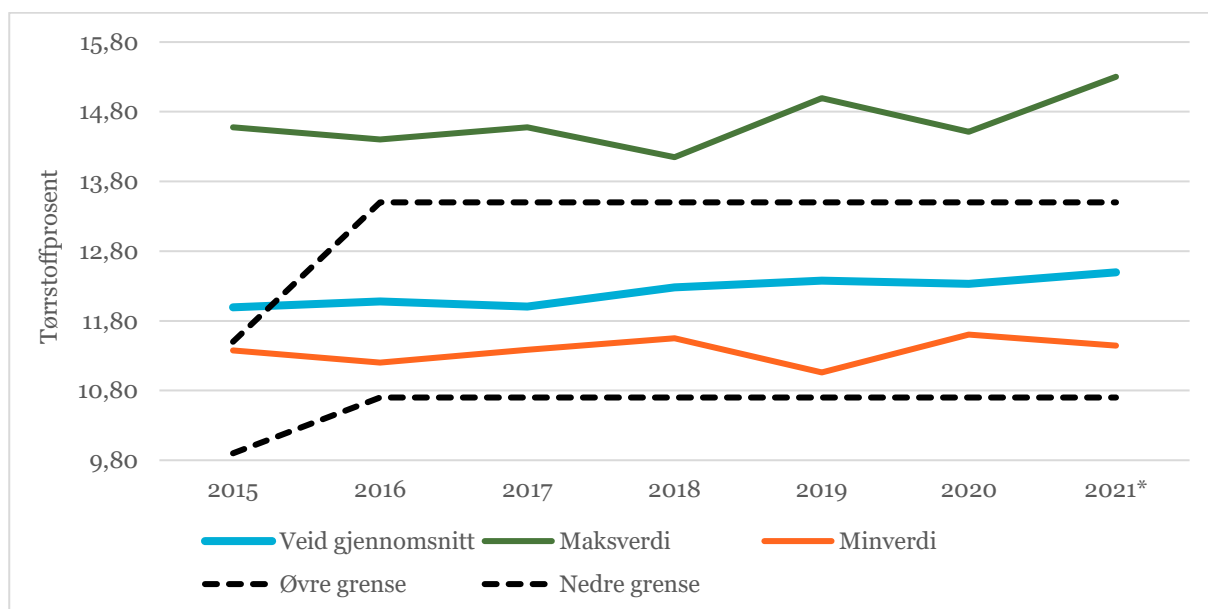
De største kundene til Tine Råvare er lokalisert i områder hvor kvaliteten på melka med tanke på fett- og proteininnholdet er høyere enn landsgjennomsnittet. Unntaket er melka i Trøndelag som er om lag 0,016

prosentpoeng under landsgjennomsnittet med tanke på proteininnhold, men likevel over i fettinnhold. De andre områdene som de «eksterne» kundene til Tine Råvare er lokalisert i er Rogaland og Innlandet.

Med høyere fett- og proteininnhold i Rogaland, Viken og Innlandet, vil meierier som får tilkjørt melk fra disse områdene i snitt betale mer for melka hvis en betaler en pris justert for fett- og proteininnhold. I Trøndelag vil dette gå i null, basert på Tines pristillegg for fett og protein⁵, siden fettprisen er nesten det doble av proteinprisen. I Innlandet ville prising av fett og protein gi en økt pris for melka på 0,3*9 øre per liter og 0,3*5 øre per liter. Dette ville gi en melkepris som var 4,2 øre per liter melk høyere. I Vestland ville prisen vært 4,75 øre per liter lavere (0,5*9 øre per liter pluss 0,05*5 øre per liter).

4.1.3 Årlig gjennomsnittlig utvikling i tørrstoffinnhold i geitemelk

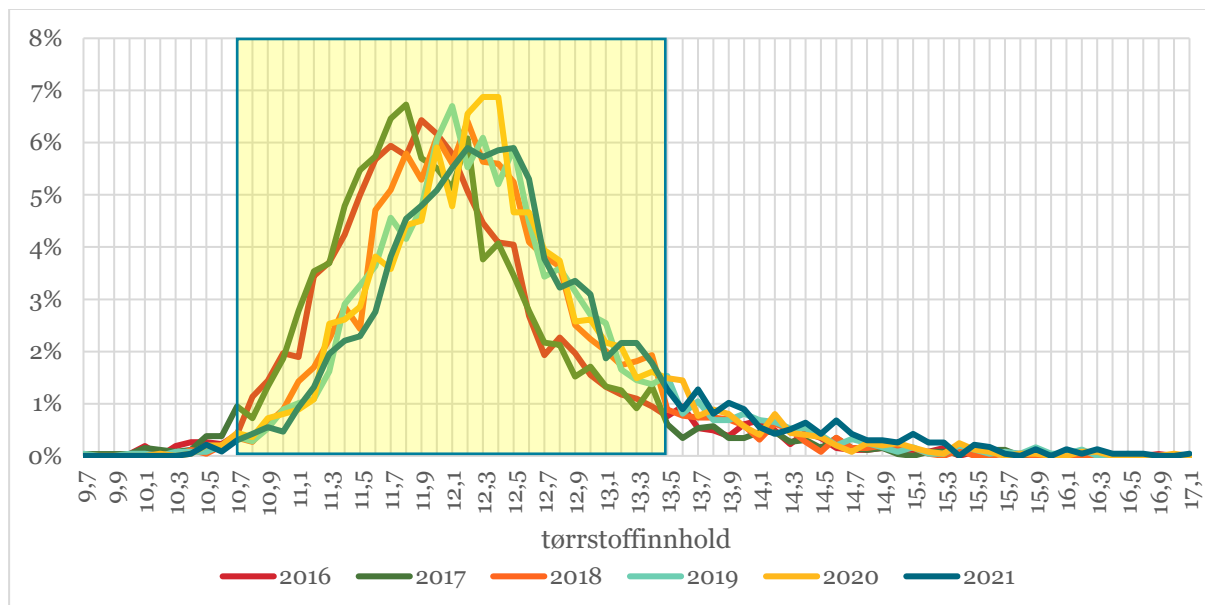
Volumet geitemelk er mye lavere enn volumet kumelk. Årlig leveres om lag 20 mill. liter geitemelk mot 1 500 mill. liter kumelk. Kravspesifikasjonen for innhold av tørrstoff er også endimensjonal i og med at den kun sier noe om summen av tørrstoffinnholdet i melka. Av figuren under som viser gjennomsnittlig tørrstoffinnhold per år ved den blå grafen, kan vi se at dette ligger innenfor gjeldende kravspesifikasjon. Men den grønne grafen viser det høyeste tørrstoffinnholdet per fylke og måned innenfor hvert år, og er vesentlig over øvre grense i intervallet for alle årene som vises.

Figur 10: Tørrstoffinnhold i geitemelk

* tallene for 2021 er for perioden januar til september

⁵ Tine råvares pristillegg for fettinnhold var i 2021 9 øre per 1/10 prosent fettinnhold over 4 prosent og 5 øre per 1/10 prosent proteininnhold over 3,2 prosent.

Figur 11: Fordeling av andel månedsavregningsresultater etter tørrestoffinnhold i geitemelk. Gjeldende kravspesifikasjon er markert med den gule firkanten.

Figuren over viser at størsteparten av geitemelka ligger innenfor gjeldende kravspesifikasjon. Men som figur 10 over viser så var den maksimale gjennomsnittlige månedsverdien for 2021 15,3, og for 2019 var den 14,99. I 2020 var 91 prosent av avregningsresultatene innenfor kravspesifikasjonen, men siden det likevel er gjennomsnittsmåling for en måned for ett fylke som ligger utenfor intervallet mener vi det bør utvides. Utvides øvre grense av intervallet for å ta høyde for disse høye gjennomsnittstallene til 15,5 prosent, så vil det omfatte 99 prosent av avregningsresultatene i 2020 og 2021.

4.2 Vurdere behovet for å gjøre endringer i protein- og fettprosent i kravspesifikasjonen for rå melk

4.2.1 Analyse av endringsbehov protein og fett innhold for kumelk og tørrestoffinnhold i geitemelk

På basis av utviklingen i fett- og proteininnhold i kumelk og tørrestoffinnhold i geitemelk de siste årene, jf. i kapittel 4.1 vurderer Landbruksdirektoratet at det bør gjennomføres endringer i kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten. Landbruksdirektoratet vurderer at det er behov for å øke maksimumsnivåene for fett og protein i kumelk fra henholdsvis 4,4 prosent til 4,8 prosent og fra 3,6 prosent til 3,8 prosent. For geitemelk er det behov for å øke maksimumsnivået fra 13,5 prosent til 15,5 prosent.

Analysen i kapittel 4.1 viser at et intervall for fett mellom 4,0 prosent og 4,8 prosent, og for protein mellom 3,2 prosent og 3,8 prosent, vil inkludere de aller fleste enkeltleveransene fra melkebønder, og at simuleringen viser at alle leveranser innenfor forsyningsplikten vil være innenfor disse intervallene. Ut fra et markedsperspektiv er det imidlertid ikke behov for å øke de nedre grensene. Melk med lavere verdier for protein og fett er fullt anvendbar, på samme måte som i dag. Aktørene har heller ikke gitt innspill om behov for å øke nedre grenseverdier. Landbruksdirektoratet anbefaler derfor å beholde de nedre grensene uendret.

Tabellen nedenfor viser Landbruksdirektoratets forslag til nye grenser for tørrestoffinnhold i kravspesifikasjon for rå melk under forsyningsplikten.

Tabell 7: Forslag til intervaller for innhold av fett og protein i kumelk og innhold av tørrstoff i geitemelk

		Minimum (%)	Maksimum (%)
Kumelk	Fett	3,8	4,8
	Protein	3,1	3,8
Geitemelk	Tørrstoff	10,7	15,5

4.3 Er øvre grense i intervallet nødvendig?

Et alternativ kan være å kun fastsette en nedre grense for intervallene for fett og protein for kumelk, samt tørrstoffinnhold i geitemelk i kravspesifikasjonen. Kravspesifikasjonen skal angi hva som er normalkvalitet. Forskjellen ligger i at «normal» kvalitet ikke har en øvre grense når det gjelder fett- og proteininnhold i kumelk, samt tørrstoffprosent i geitemelk.

Når det gjelder forsyningsplikten innebærer dette at de som benytter seg av forsyningsplikten er sikret en minimumskvalitet på melka. Det innebærer ingen endring i forhold til dagens kravspesifikasjon som også sikrer at de som benytter seg av markedsregulators forsyningsplikt har krav på melk av en minimumskvalitet.

Når det gjelder notering av målpris, vil en fjerning av øvre grenser i praksis heller ikke bety store endringer sammenlignet med dagens situasjon. I praksis har all melk som Tine har mottatt vært omfattet i beregningsgrunnlag for å beregne målprisuttak. Prinsipielt vil en fjerning av øvre grenser imidlertid redusere mulighet for å holde eventuelle spesialkvaliteter utenfor målprisgrunnlaget. Spesialkvaliteter eller annen melk som har fett- og proteininnhold utenfor intervallet skal i gjeldende ordning ikke telle med i noteringsprisen som måles opp mot målpris. Dersom en definerer en øvre grense, vil prisen på slike melkevolum ikke telle med i prisnoteringene som skal sammenlignes med målpris i gjeldende regelverk.

Dersom markedet etterspør f.eks. spesialkvaliteter av melk med et langt høyere innhold av protein eller fett, vil det kunne innfris gjennom genetisk utvikling eller bruk av andre raser og endret føring. I prisnoteringen vil slike spesialkvaliteter behandles som «normal» melk dersom vi ikke har en øvre grense i kravspesifikasjonen. Spesialkvaliteter har gjerne også høyere produksjonskostnader, noe som kan innebære en høyere pris. Denne skal da veies inn i en gjennomsnittlig noteringspris for all melk. Foreløpig kan man anta at volumet av denne typen melk vil være begrenset, men om det øker vil det kunne redusere prisen man kan ta for melk av normalkvalitet. Det kan da være hensiktsmessig at systemet har en åpning for at spesialkvaliteter kan behandles på en annen måte enn normalkvalitet.

4.4 Hvilken betydning har kvalitetsforbedringene i melka de siste tre årene?

Ved å benytte Tines gjennomsnittlige pristillegg per år for fett og proteininnhold i melka for avregning mot produsent, har vi laget en beregning for hvor mye endringene i fett- og proteininnhold fra år til år utgjør i verdi. Tabellen nedenfor viser endring i fett og proteininnhold per år, Tines priser per år og de beregnede verdiendringene i øre per liter.

Økningen i fett- og proteininnhold fra 2020 til 2021 på henholdsvis 0,01 og 0,04 prosentpoeng utgjorde til sammen 2,5 øre i verdi per liter melk. I 2019 var økningen i fett- og proteininnhold høyt. Da utgjorde den beregnede verdiøkningen 7,8 øre per liter.

Tabell 8: Endringer i fett- og proteininnhold fra år til år, Tines satser fra produsentavregningen for fett- og proteininnhold og beregnet verdi av endringene i fett og proteininnhold basert på disse satsene.

endring fra året før i prosentpoeng:	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
i fettinnhold	0,01	0,08	-0,02	0,07	0,03	-0,02	0,04	0,06	0,02	0,01
i proteininnhold	0,03	-0,02	0,05	0,02	-0,01	-0,02	0,01	0,05	0,01	0,04
Tines tilleggssatser										
prising av fett, kr per 1/10 % fett over 4 prosent	0,05	0,08	0,08	0,07	0,06	0,05	0,06	0,08	0,09	0,09
prising av protein, kr per 1/10 % protein over 3,2 prosent	0,06	0,07	0,07	0,08	0,08	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05
Beregnet verdi av kvalitetsendringene, øre per liter										
fett	0,50	6,40	-1,50	4,72	1,90	-0,75	2,64	4,80	1,35	0,75
protein	1,80	-1,40	3,50	1,47	-0,53	-1,80	0,43	3,00	0,50	1,75
sum	2,30	5,00	2,00	6,19	1,36	-2,55	3,07	7,80	1,85	2,50

4.5 Vurdere behovet for å gjøre endringer i andre kvalitetskriterier i kravspesifikasjonen for rå melk

Tine kom med innspill til endringer i andre kvalitetskriterier i kravspesifikasjonen for rå melk i møte med aktørene i prisutjevningsordningen for melk 9. november 2021. Landbruksdirektoratet vurderer innspillene nedenfor.

Definisjon/beskrivelse

Tine påpeker at maksimumsgrensen for tørrstoff i geitemelk er oppført feil i Kravspesifikasjonen som ligger ute på nett. I dag står det 3,6, mens det skal være 13,5. Når minimumsnivået er på 10,7 er det ulogisk at maksimumsgrensen er lavere enn minimum, så her har det sneket seg inn en utilsiktet feil. Forrige endring i kravspesifikasjonen ble gjort av Omsetningsrådet i møte 14. desember 2015, jf. sak 77/15. Her oppgis maksimumsgrensen er 13,5, mens minimumsgrensen oppgis til 10,7. Landbruksdirektoratet har rettet denne feilen slik at det som nå står på nettside er minimumsgrense på 10,7 og maksimumsgrensen på 13,5, i tråd med Omsetningsrådets vedtak av 14. desember 2015.

Oppbevaring/transport

Tine etterspør en referanse til temperaturkravet i gjeldende kravspesifikasjon for melk under forsyningsplikten. I gjeldende kravspesifikasjon er kravet som følger:

«Under transport og ved ankomst til meierianlegg skal temperaturen i melka ikke overstige 8 °C.»

Kravet er strengere enn kravene i Forskrift om særlige hygieneregler for næringsmidler av animalsk opprinnelse (heretter animaliehygieneforskriften). I «forskrift 2008-12-22 nr. 1624 (animaliehygieneforskriften), jf. forordning 853/2004 vedlegg III avsnitt IX kap. I overskrift II bokstav B nr. 3.» står følgende:

«Under transporten må kjølekjeden opprettholdes, og ved ankomst til bestemmelsesvirksomheten skal melkens og råmelkens temperatur ikke overstige 10 °C.»

I forbindelse med endringen av kravspesifikasjonen i desember 2015 ble kravet skjerpet til melkas temperatur ved ankomst til meierianlegg. Tidligere var kravet 10 °C, slik som i animaliehygieneforskriften.

Bakgrunnen for denne skjerpingen var et innspill fra Q-Meieriene, som ble begrunnet med at temperaturen i melka som ble levert deres anlegg aldri var over 6 °C. Tine støttet den gang en skjerpelse av kravet til 8 °C. Slik Landbruksdirektoratet ser det har kravene i animaliehygieneforskriften liten praktisk betydning, ettersom leveransene av melk på meierianleggene vanligvis ikke overskrider 6 °C. Generelt mener direktoratet at det bør være samsvar mellom reglene i kravspesifikasjonen og annet offentlig regelverk, forutsatt at det ikke foreligger særlige grunner for noe annet. En må forutsette at kravene i animaliehygieneforskriften er satt på et forsvarlig nivå. I så fall er det ikke faglig grunnlag for å ha strengere temperaturkrav til melkeleveranser under forsyningsplikten enn det myndighetene har satt gjennom forskriften. Det kan da være grunnlag for å endre kravspesifikasjonen slik at den blir på linje med myndighetenes krav til temperatur ved ankomst på anleggene.

Kvalitetssegenskaper

Fysiske kvalitetssegenskaper og krav

Et av kravene under overskriften Fysiske kvalitetssegenskaper og krav er knyttet til temperatur. Temperatur ≤ 10 grader celsius. Tine foreslår å legge til en referanse til hvor temperaturkravet er beskrevet. Temperaturkravet fremgår av forskrift 2008-12-22 nr. 1624 (animaliehygieneforskriften), jf. forordning 853/2004 vedlegg III avsnitt IX kap. I overskrift II bokstav B nr.2 og 3. Temperaturkravet er således i samsvar med myndighetenes temperaturkrav knyttet til leveranser av rå melk til meieriindustrien.

Mikrobiologiske kvalitetssegenskaper og krav

Følgende mikrobiologiske kvalitetssegenskaper og krav gjelder:

- Bac. Cereus – antall pr. ml < 100
- Totalkim – antall pr. ml $\leq 180\ 000$
- BactoCount/BactoScan $\leq 600\ 000$

Tine foreslår å fjerne det første punktet, siden det ikke er krav til annet enn totalt kimtall i øvrig offentlig regelverk. Tine viser også til at nåværende analysemetode ikke muliggjør analyseresultat før levering finner sted. Det er derfor ikke en relevant målevariabel, og bør følges utgå fra kravspesifikasjonen. Den stikkprøvebaserte kontrollen av Bacillus Cereus-sporer vil fortsette som før. Tine mener det bør komme frem i hvilket regelverk kravet om <100 antall Bacillus cereus per ml kommer fra. Tine viser til at kravet ikke virker å være i samsvar med dagens analysemetode «3-rørs MPN metode»⁶, hvor antall positive rør ut fra statistiske beregninger kan si noe om nivået av sporer.

Synnøve Finden og Q-Meieriene peker i sitt innspill på at de begge tidvis har sett at det kan være problem med aerobe sporer eller bacillus cereus. De mener dette må testes på henteplass slik at det er mulig å finne den enkelte leverandør som har problem med sporer.

Videre foreslår Tine å endre det andre punktet til Kimtall- kde/ml og kimtall – IBS/ml. Dette for å oppnå en helhetlig bruk av benevnelser og begreper i kravspesifikasjonen. Tine mener at det er hva det analyseres for som må fremgår, ikke hvilken analysemetode og instrumenter. Tines forslag innebærer følgende mikrobiologiske kvalitetssegenskaper og krav:

- Kimtall – kde/ml $\leq 180\ 000$

⁶ Mejeriernas FOU: Två metoder för betämning av bacillus cereus-sporer i leverantörmjölk, Anders Chrstiansson, Inger Andersson, Kertin Eklund, Lena Jönsson, Ebba Månsson, 1992.

- Kimtall – IBS/ml <= 600 000

Landbruksdirektoratet er enige med Tine om at benevnelsen i kravspesifikasjonen bør reflektere hva det analyseres for, og ikke hvilken metode eller instrument man bruker. Dette også for å sikre samsvar mellom kravspesifikasjonen og øvrig offentlig regelverk.

Når det gjelder innspillet om å fjerne «Bac.Cereus» i kravspesifikasjonen, ser Landbruksdirektoratet Tines poeng med at dette (tilsynelatende) ikke er et krav i øvrige offentlig regelverk. Landbruksdirektoratet vil likevel foreslå at dette punktet blir stående. I de nasjonale retningslinjene for hygiene i meieriindustrien (2017) står det følgende på side 33:

En annen gruppe som er vanlig forekommende i rå melk er de Gram-positive sporedannende bakteriene, særlig Bacillus-arter. Sporene overlever pasteurisering og vil kunne vokse opp i produkter i løpet av holdbarhetstiden. Av særlig interesse er Bacillus cereus som er en kvalitetsforringing (gjennom søtkaogulering) og en potensiell helsefare. Bakterien inngår som en viktig del av virksomhetenes kvalitetskontroll. Normene for B. cereus i ulike produktgrupper og på ulike trinn i relevante produksjonsprosesser er satt slik at nivåene ikke skal kunne bli så høye at de kan forårsake sykdom ved inntak av normale serveringsporsjoner.

Siden denne bakterien inngår «som en viktig del av virksomhetenes kvalitetskontroll» etter retningslinjene, er det etter Landbruksdirektoratets vurdering naturlig at dette kravet fortsatt fremgår av kravspesifikasjonen. På bakgrunn av vurderingene over foreslår Landbruksdirektoratet følgende mikrobiologiske kvalitetsegenskaper og krav i kravspesifikasjonen:

- Bacillus cereus per ml < 100
- Kimtall – kde/ml <= 180 000
- Kimtall – IBS/ml <= 600 000

Spesielle kvalitetskrav

Følgende spesielle kvalitetskrav gjelder:

• Anitibiotika kumelk	SNAP-Test, alt. Delvotest SP	Ikke påvist
• Antibiotika geitemelk	Betta-Star, SNAP-Test, alt. Delvotest SP	Ikke påvist

Tine foreslår at en erstatter metodenavn med hva det analyseres etter; «betalaktam -antibiotika». Videre foreslår Tine å slå sammen ku- og geitemelk til en linje, fordi det analyseres for det samme for begge melketyper. Landbruksdirektoratet mener det er hensiktsmessig å erstatte metodenavn med hva det analyseres etter, siden metodene kan endres i takt med utviklingen innenfor analysemetodikk, mens det vesentlige i denne sammenheng er hva det analyseres etter. Å slå sammen ku- geitemelk til en linje vurderes også som et forenkling og godt forslag. Tines forslag innebærer følgende spesielle kvalitetskrav:

- Antibiotika ku- og geitemelk betalaktam-antibiotika ikke påvist

Lukt – smak

Følgende krav til lukt og smak gjelder:

- Utseende poeng >= 4,0 Utseende poeng
- Lukt smak poeng >= 4,0 Lukt smak poeng

Tine foreslår å fjerne punktet under «Kvalitetsegenskaper» (punkt 7) fordi dette dekkes under «Skala for bedømmelse av lukt og smak» (punkt 8). Landbruksdirektoratet ser ingen grunn til at dette kravet bør fremkomme flere enn et sted i kravspesifikasjonen.

4.6 Konsekvenser for pris til bonde ved endring av representantvare for målprisen for melk

Tines prising av melkeleveranser fra bonde har per i dag elementer som gir tillegg for økt innhold av fett og protein. Dette er tilfelle for både kumelk og geitemelk, med den forskjellen mellom ku og geit at det for geitemelk kun er pristillegg for samlet innhold av tørrstoff. Kravspesifikasjonen er for videre omsetning av melka som er på ett ledd senere i verdikjeden. Vi kan ikke se at det gir store konsekvenser på melkeprisen til bonde av endringer hverken i den ene eller andre retningen.

Løpende kvalitetsforbedringer på melka fra år til år legges til grunn i forbindelse med vurdering av muligheter for å øke målprisen på melk i forbindelse med jordbruksforhandlingene. Dette medfører at kvalitetsforbedringer løpende tas hensyn til også i gjeldende system, selv om en ikke synliggjør hvor stor del av målprisendringen som skyldes kvalitetsforbedring og hvor stor del som skyldes andre forhold.

4.7 Vurdere behovet for eventuell teknisk justering av målprisen

En endring av kravspesifikasjonen for å korrigere intervallene for protein, fett og tørrstoff, slik at disse reflekterer dagens situasjon, vil ikke endre kostnadene videre ut i verdikjeden. Om man ikke gjør en teknisk justering av målprisen, vil man i realiteten videreføre dagens kostnadsnivå for aktørene som foredler melk.

Når det gjelder kvalitetsendringene som har skjedd gradvis over tid, så vurderer Landbruksdirektoratet at dette kommer til syne i meieriproduktenes konkurransekraft i markedet. En har forhandlet pris ut i dagligvarekjedene/industri og andre markeder basert på de produktkalkyler som ligger til grunn for hvert enkelt produkt. Da er de produktivitetsøkninger eller økte inntekter og lignende som kommer av kvalitetsforbedringer i råvaren melk, tatt inn i produktkalkylene. Videre inn i jordbruksforhandlingene, når en har forhandlet om målpris, oppfatter Landbruksdirektoratet at melkas økte innhold av fett og protein har ligget til grunn både for statens og markedsregulators vurdering av norsk melkeproduksjons konkurransekraft.

Dersom man hadde gjort en teknisk justering av målpris som følge av en oppdatert kravspesifikasjon på melk, som følge av kvalitetsforbedringer, ville dette hatt som effekt at man reduserte mulighetsrommet for målprisøkninger i jordbruksforhandlingene. For meieriindustrien ville dermed den økonomiske effekten vært nøytral, ved at en teknisk justering av målpris motsvares av en redusert målprisøkning.

4.8 Landbruksdirektoratets anbefaling

4.8.1 Forslag til endringer i kravspesifikasjonen basert på en videreføring av gjeldende system

4.8.1.1 Protein- og fettprosent i kumelk og tørrstoffnivå i geitemelk

Landbruksdirektoratet anbefaler proteinprosent og fettprosent i kumelk og tørrstoffprosent i geitemelk, som beskrevet i avsnitt 4.2.1. Dette innebærer et intervall for fettinnhold i kumelk fra minimum 3,8 prosent til maksimum 4,8 prosent og et intervall for proteininnhold i kumelk fra minimum 3,1 prosent til maksimum 3,8 prosent. For geitemelk blir vår anbefaling et intervall fra minimum 10,7 prosent til maksimum 15,5 prosent tørrstoff.

4.8.1.2 Behov for oppdatering av andre kvalitetskriterier i kravspesifikasjonen

Landbruksdirektoratet har i løpet av prosessen fått innspill om behov for å oppdatere andre kvalitetskriterier i kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten. Vi har vurdert innspillene og mener det er grunnlag for å oppdatere enkelte kriterier og krav. Vi oppfatter at en vurdering av disse

kvalitetskriteriene ikke er avgjørende for spørsmålet om en ønsker å videreføre gjeldende system eller om en ønsker å innføre et nytt alternativt system. Videre oppfatter vi ikke at prosjektet skulle ta stilling til behovet for endringer i andre kvalitetskriterier og krav, jf. brev fra Landbruks- og matdepartementet av 27. august 2021. Landbruksdirektoratet vil følge opp behov for oppdatering av andre kvalitetskrav overfor Omsetningsrådet. Landbruksdirektoratet vil derfor ikke komme med konkrete forslag til endringer i de andre kvalitetskriteriene i kravspesifikasjonen i denne utredningen (dette prosjektet).

4.8.2 Ikke behov for teknisk justering av målpris

Landbruksdirektoratet anbefaler at det ikke gjøres en teknisk justering av målpris, jf. kapittel 4.7. Begrunnelsen er at kvalitetshevingen allerede er tatt hensyn til ved fastsettelse av målpris, og at den eneste effekten av en teknisk justering er at den reduserer muligheten for å øke målprisen i jordbruksoppjøret til våren.

5 Vurdering av konsekvenser ved å knytte målprisen til en definert standardkvalitet

5.1 Beskrivelse av alternativ tilnærming

Landbruksdirektoratets forståelse av en alternativ tilnærming er en løsning der målprisen for melk er knyttet til en standardisert melk med fett- og proteininnhold, og hvor det gis tillegg og trekk når innholdet av fett og protein avviker fra denne standardkvaliteten. Representantvaren som det skal noteres pris på, bør fortsatt defineres gjennom kravspesifikasjonen for rå melk, men prisen knyttes til en bestemt kvalitet istedenfor et intervall. Nedenfor vil vi beskrive en slik tilnærming nærmere.

Denne alternative tilnærmingen innebærer at målprisen fastsettes for et bestemt nivå for eksempel 4,4 prosent for fett og 3,5 prosent for protein i kumelk, og 12,5 prosent tørrstoff i geitemelk. Dette innebærer at en endrer kravspesifikasjonen fra intervaller til et bestemt nivå for fett og protein. Dersom melka inneholder mindre fett og protein enn de fastsatte nivåene, vil prisen kunne settes lavere enn målpris. Dersom melka inneholder mer fett og protein, vil melka kunne gis et pristillegg utover målpris. De som kjøper melka betaler noteringspris (fastsatt av Tine SA), og i tillegg må det betales tillegg eller en får fratrekk for kvalitet som avviker fra standardkvalitet. Dette innebærer at prissystemet må legges om i forhold til dagens ordning, og at de som mottar melk under forsyningsplikten vil betale ut fra den kvaliteten de får på melka.

I dagens system, der fett- og proteinprosent er knyttet til et intervall, vil en som mottar melk med en proteinprosent på for eksempel 3,2 og en som mottar melk med en proteinprosent på for eksempel 3,6, betale det samme. I en alternativ tilnærming med tillegg og trekk ut fra kvalitet, vil prisen bli forskjellig. Dette kan anses som en mer markedstilpasset løsning.

En slik løsning vil kreve at markedsregulator tar prøver av melkeleveransene og analyserer prøvene som grunnlag for faktura til kjøper av melk. Kjøper vil få tillegg eller trekk ut fra kvaliteten på melka ved hver levering.

Tillegg og trekk kan settes fritt, eller det kan fastsettes i jordbruksavtalen.

5.2 Sammenligne med målprissystemet for korn

Alternativ tilnærming ved å knytte målprisen for melk til en definert standardkvalitet med mulighet for tillegg og trekk i prisen for avvik fra standardkvalitet vil ha noen fellestrekk med målprissystemet for korn.

Målprisene for korn er produsentpris på mathvete, matrug, bygg til fôr, havre til fôr og oljefrø av basis kvalitet levert til et utvalg mottaksanlegg. Målprisene fastsettes i jordbruksoppjøret. Markedsregulator (Felleskjøpet Agri) fastsetter en priskurve for basispriser som varierer gjennom sesongen. Felleskjøpet Agri har, som markedsregulator, ansvaret for å holde gjennomsnittsprisen på eller under målprisen som et gjennomsnitt for året. Basispris for basiskvalitet av målprisvarer fastsettes ukentlig av markedsregulator. Felleskjøpet Agri er forpliktet til å betale denne prisen ved målprisanleggene.

Basispriser for korn er fastsatt for vare uten kvalitetsfeil eller mangler. Basiskvalitetskriterier for noteringsvarer er definert i jordbruksavtalen. Vare som ikke holder den definerte kvalitet, vil få trekk i prisen. Det gis også enkelte tillegg dersom varen har høyere kvalitet enn basiskvalitetskriterier.⁷ Disse trekkene og tilleggene fastsettes av Felleskjøpet Agri.

⁷ Kilder: Teknisk jordbruksavtale 2021 – 2022, Felleskjøpet – Kornguiden 2021 – 2022.

5.3 Vurdere hvilken protein- og fettprosent som er mest representativ og dermed bør være utgangspunkt for standardkvalitet i alternativt system

Vi viser til beregningene av gjennomsnittsverdiene for tørrstoffinnhold som er vist under kapittel 4. Det er naturlig at eventuelle standardkvaliteter tar utgangspunkt i det som har vært gjennomsnittet i markedet. Protein- og fettprosent for kumelk viser gjennomsnittsverdier på henholdsvis 3,5 prosent proteininnhold og 4,4 prosent fettinnhold for de siste to årene. For geitemelk er tilsvarende verdi for tørrstoffinnhold 12,5 prosent.

5.4 Vurdere eventuelle utfordringer med et alternativt system

Q-Meieriene og Synnøve Finden har spilt inn at de mener det ikke er behov for en alternativ tilnærming/system. De peker på at det er Tines oppgave som markedsregulator å håndtere pristillegg og trekk ut mot bonde. Videre peker de på at dersom en likevel vurderer et system med målpris spesifisert på fett- og proteinprosent, må dette innebære at tillegg og trekk også fastsettes i jordbruksavtalen. Dette begrunner de med at konkurransesituasjonen i markedet for rå melk ikke er slik at man kan stille Tine fritt til å regulere tillegg og trekk for avvik fra målpris, uten at det vil kunne åpne for konkurranseulempen for Tines konkurrenter som kjøpere av råvare fra Tine. Synnøve Finden og Q-Meieriene mener derfor en slik endring vil medføre økte administrasjonskostnader, til blant annet kontroll og etterprøving, og svekke konkurransekraften totalt sett for verdikjeden.

Tines tilbakemelding på alternativt system er at de per i dag mener at gevinstene ved å knytte målprisen opp mot en spesifikk fett- og proteinprosent ikke oppveier eventuelle merkostnader. Tine peker på at melkeprodusentenes interesser kan ivaretas ved at endringene som skjer i tørrstoffinnhold fra år til år kan gjenspeiles i målprisutviklingen, noe som sikrer at melkeprodusentene får betalt for den investeringen de gjør i for eksempel økt fettprosent.

Tine peker blant annet på følgende utfordringer knyttet til eventuelt nytt system:

- Geografiske avstander er begrensning for optimal utnyttelse av melkas tørrstoff.
- Fastsettelse av mer/mindre pris for protein og fett

5.4.1 Utfordringer for kjøp på forsyningsplikten – fastsettelse av riktig pris på tillegg og trekk

I utgangspunktet ser ikke Landbruksdirektoratet at en endring til et alternativt system medfører spesielle utfordringer for forsyningsplikten, med unntak av utfordringer med å fastsette riktig nivå på tillegg og trekk.

Synnøve Finden og Q-Meieriene peker på at tillegg og trekk for protein og fett må fastsettes i jordbruksavtalen for å unngå at systemet medfører konkurranseulempen for Tines konkurrenter. Tine kjøper om lag 94 prosent av all rå melk fra norske melkeprodusenter og kan dermed sies å ha en dominerende stilling i råvaremarkedet. I lys av denne situasjonen kan det argumenteres for at tillegg og trekk for protein og fett bør fastsettes i jordbruksavtalen, slik at prisen på råvaren melk som gjenstand for forsyningsplikten, inkludert tillegg og trekk, blir regulert. Det vil gi nødvendig forutsigbarhet og tillit for alle aktørene i ordningen.

Også Tine peker på utfordringer med å fastsette tillegg og trekk for fett og protein. De viser til at en for fett kan ta produksjonsfløteverdien i prisutjevningsordningen for melk som et naturlig utgangspunkt, mens en for protein ikke har en tilsvarende regulert pris. De ulike aktørene i prisutjevningsordningen for melk, vil videre ha ulik nytte av ekstra protein og fett, ut fra den produktsammensetning de ulike selskapene har.

F.eks. vil et ysteri kunne ha mer nytte av ekstra protein i melkeråvaren enn et konsummelk-anlegg, noe som vil kunne medføre at meieriselskap har ulik betalingsvilje for kvalitet som er bedre enn standard-nivået.

Tine mener at det må være opp til markedsaktørene å avtale slike tillegg og trekk ut fra hva som er markedssituasjonen for de ulike fraksjonene. De mener dette må gjelde for både protein og fett, og argumenterer for at en regulert pris ikke vil ta opp i seg tilbuds- og etterspørselsforhold i markedet for fraksjoner. Landbruksdirektoratet er enig i at regulerte priser i prinsippet ikke vil kunne ta opp i seg tilbuds- og etterspørselsforhold i markedet på samme måte som markedspriser. En viktig forutsetning for dette prinsippet er at en har et fungerende marked, hvor det er flere konkurrerende aktører i alle ledd og alle har full informasjon.

Landbruksdirektoratet ser at Tine på den ene siden, og Synnøve Finden og Q-Meieriene på den andre siden, har forskjellig syn på om tillegg og trekk bør reguleres i jordbruksavtalen. Siden de ulike meieriselskapene kan ha ulik nytte av kvalitetstillegg og ulik ulempe av dårligere kvalitet enn standard, kan det være en risiko for at selskapene ikke har lik oppfatning om på hvilket nivå tillegg og trekk bør fastsettes. Dette kan medføre uenighet knyttet til fastsettelse av størrelsen på tillegg og trekk. For å redusere risikoen for konflikter rundt dette spørsmålet kan en løsning være å regulere tillegg og trekk i jordbruksavtalen.

På den annen siden vil en slik regulering av tillegg og trekk i jordbruksavtalen ikke kunne ta opp i seg tilbuds- og etterspørselsforhold i markedet for melkas ulike fraksjoner. En av begrunnelsene for å vurdere et alternativt system var å få et mer markedstilpasset system, hvor betalingsvillighet for protein og fett ble gjenspeilet i tillegg og trekk. En regulering av tillegg og trekk vil derfor bidra til at fordelene ved å endre system blir svekket.

5.4.2 Geografiske avstander er en begrensning for optimal utnyttelse av melkas tørrstoff

I teorien kan et system med tillegg og trekk for fett og protein legge til rette for optimal utnyttelse av melkas tørrstoff. Mengden tørrstoff i melka har ulik betydning for ulike meieriprodukter. Høyt tørrstoffinnhold reduserer omregningsfaktoren for ost, men har en mindre betydning for flytende produkter. Det betyr at innenfor et geografisk område kan det bli aktuelt å ta inn melkas tørrstoffinnhold i beregningene rundt optimale leveranser. Tine har imidlertid spilt inn at geografiske avstander er en klar begrensning for optimal utnyttelse av melkas tørrstoff.

Transportavstander og ulik sammensetning av melka innenfor ulike geografiske områder gjør at transportkostnader også må vektlegges og dette gjør at alternativt system vil ha begrensninger knyttet til å utnytte melkas tørrstoff optimalt.

Transportavstander og kostnader til transport har også betydning i gjeldende system, men i gjeldende system optimaliseres transport til de enkelte anlegg ut fra prioritering mellom anvendelser (flytende melkeprodukter, ost og øvrig produkter). Hvilke kvalitetsegenskaper melka har vektlegges ikke.

Hvor stor gevinsten ved en mer optimal utnyttelse av melkas tørrstoff vil kunne være sammenlignet med de eventuelle ekstra transportkostnader dette vil medføre, er usikkert.

5.4.3 Praktiske utfordringer og avklaringer

Som nevnt i kapittel 5.1 kan tillegg og trekk knyttet til protein- og fettprosent settes fritt, eller det kan fastsettes i jordbruksavtalen. I avsnitt 5.4.1 ser vi på utfordringer knyttet til fastsettelse av kvalitetstillegg og -trekk. En må ta stilling til hvordan kvalitetstilleggene skal fastsettes ved en eventuell innføring av ny målprismodell.

Videre må en ta stilling til hvordan den praktiske gjennomføringen skal foregå knyttet til fastsettelse av protein- og fettinnhold i melka som grunnlag for videre fakturering av de som kjøper rå melk av Tine Råvare.

I tillegg må en også ta stilling til hvem som skal betale for finansiering av kostnader knyttet til investeringer som vil være nødvendig for å kunne innføre ny modell, som f.eks. innstallering av nytt måleutstyr og utvikling av nye it-systemer.

Når det gjelder fastsettelse av protein- og fettinnhold i melka er det flere måter å gjøre dette på. Landbruksdirektoratet har undersøkt hvordan dette kan gjøres med Tine og hvilke kostnader som vil være knyttet til slik måling. Tines redegjørelse for hvordan en kan gjøre dette i praksis gjengis nedenfor.

Måling ved henting av melka hos melkeprodusent

I dag måles fett og protein hos melkeprodusentene ved henting av melka. Disse analysene kan benyttes til å beregne innhold av fett og protein per tankbil. Beregnet og faktisk mengde fett og protein kan avvike noe. Det vil være nødvendig med utvikling av it-system for formålet. Et slikt system vil gjøre det nødvendig å fakturere tillegg og trekk i ettertid.

Måling på tankbilen

Det er også mulig å måle fett og protein på tankbilen. Fordi upasteurisert melk skiller seg, må imidlertid melk på tankbil blandes før mengden fett og protein måles. Tines tankbiler har ikke rørverk for slik blanding. Innstallering og vedlikehold av rørverk i alle tankbiler og hengere vil utløse betydelige kostnader. Tine har ikke beregnet hvor store kostnadene er, men mener et slikt alternativ er urealistisk.

Måling på meierianlegg som mottar melk

Et tredje alternativ er å installere utstyr for måling av fett og protein på meieriet, slik at fett og protein måles i det melka pumpes fra bil og over til anlegg. Tine har heller ikke vurdert kostnader med et slikt alternativ, men antar dette alternativet vil ha lavere kostnader enn installering av røreverk på alle biler.

Det er mulig å bruke målinger fra melkeprodusentene hos meierier som ønsker det og installere utstyr for måling hos mottaker som ønsker det.

5.5 Vurdere virkningen av alternativt system sammenlignet med gjeldende system

5.5.1 Virkninger for bonde

Løpende kvalitetsforbedringer på melka fra år til år legges til grunn i forbindelse med vurdering av muligheter for å øke målprisen på melk i forbindelse med jordbruksforhandlingene. Dette medfører at kvalitetsforbedringer løpende tas hensyn til i gjeldende system.

Landbruksdirektoratet vil med et eksempel forsøke å beskrive virkningene for bonde av de ulike systemene. Gitt at økningen i målpris fra et år til et annet er på 10 øre per liter, i gjeldende system. Økningen skyldes delvis en kvalitetsforbedring av melka og delvis andre forhold. Videre forutsettes det at kostnader i øre per liter i Tine Råvare er konstante. Sammenhengen mellom målpris og produsentpris er tidligere forklart i kapittel 2.3. Gitt at f.eks. 2 øre av målprisøkningen skyldes økt kvalitet på melka, vil også utbetalingene til kvalitetstillegg i Tine Råvare øke med 2 øre per liter, mens basisprisen vil øke med 8 øre per liter, dvs. en økning i utbetalingspris til bonde på 10 øre per liter.

I et alternativt system kunne en, i eksempelet over, øke målprisen med 8 øre per liter. Industrien vil fortsatt måtte betale 10 øre per liter for melka, hvorav 8 øre per liter som noteringspris, mens de resterende 2 øre per liter er knyttet til kvalitetsforbedring i melka (forutsatt at kvalitetstillegg fastsettes etter samme kriterier

til industrien som til bonde). Tine Råvares inntekter ville øke med 10 øre per liter, hvorav 8 øre per liter kunne benyttes til økt basispris og 2 øre per liter til økte kvalitetstillegg til bonde. Gjennomsnittlig økning i pris til produsent ville bli 10 øre per liter. Dette innebærer at nytt system i seg selv ikke vil ha betydning for utviklingen i utbetalingspris til produsent.

Eksempelet over viser at overgang til et alternativt system vil gi en lavere økning av målprisen enn i gjeldende system (endring i alternativt system 8 øre per liter /10 øre per liter i gjeldende system). Økningen i gjennomsnittlig utbetalingspris til bonde blir 2 øre per liter høyere enn endring i målpris.

I gjeldende system vil eksempelet over gi en økning i gjennomsnittlig utbetalingspris til bonde på 10 øre per liter, som er den samme økningen som skjer i målprisen. Siden 2 øre per liter er knyttet til en kvalitetsforbedring hos bonde som har en kostnad, vil likevel den positive nettoeffekten av en målprisendring bli mindre enn målprisøkningen, for bonden. I eksemplet vårt er altså målprisendringen 2 øre per liter lavere enn i gjeldende system, noe som tilsvarer om lag 30 mill. kroner (2 øre/liter * 1500 mill. liter).

Vårt eksempel viser at valg av system ikke vil ha betydning på utviklingen i utbetalingspris til produsent, men det vil kunne ha betydning for målprisens størrelse. Siden målprisen avtales i forhandlinger, så er det likevel usikkert hvilken effekt valg av system vil få på målprisen.

Representanten fra Norges Bondelag i referansegruppa kom med innspill i møte i referansegruppa 1. februar 2022 og leverte et skriftlig innspill til prosjektet, jf. vedlegg til rapporten. Det pekes i innspillet på at gjeldende system med intervaller for fett- og proteinkvaliteter for melk medfører at den økonomiske rammen i jordbruksforhandlingene delvis finansieres med kvalitetsforbedringer for melk. Videre skrives det blant annet følgende i innspillet:

Dersom man velger å beholde systemet med intervaller, kan man i jordbruksoppkjøret ta hensyn til at kvalitetsforbedringer ikke skal være en del av finansieringen av rammen. Man kan f.eks. i det enkelte jordbruksoppkjøp beregne hvor stor kvalitetsforbedringen forventes å bli, og legge dette inn som en teknisk justering av målprisen. F.eks. dersom man regner med at fettprosenten kommer til å øke med 3 promille, og det gis 0,9 øre i tillegg pr promille økt fettinnhold, kan 3 øre av en målprisøkning legges inn som en teknisk justering av målprisen som ikke finansierer rammen, mens resten av en målprisøkning inngår som finansiering av rammen. Systemet kan virke begge veier, med teknisk nedjustering av målprisen, dersom kvaliteten forverres.

Landbruksdirektoratet mener finansiering av rammen i jordbruksforhandlingene er utenfor mandatet til denne utredningen. Vi vil derfor ikke kommentere innspillet som sådan. Vi ser imidlertid at det er mulig å synliggjøre effekten av kvalitetsforbedringer i melka og dermed komme med anslag for hvor stor del av en eventuell målprisendring som skyldes kvalitetsforbedring, jf. Tabell 8, og hva som skyldes andre forhold. Dette kan gjøres uavhengig av system.

5.5.2 Virkninger for meieriindustrien

I dagens system, hvor fett- og proteinprosent er knyttet til et intervall, betaler meieriselskapene lik pris per liter melk uavhengig av kvaliteten. Dette innebærer at enkelte meieriselskap vil kunne få melk av dårligere kvalitet enn gjennomsnittet, mens andre får bedre kvalitet enn gjennomsnittet til samme pris. Med et alternativt system med tillegg og trekk, vil en få en prising av melk som innsatsvare til industrien som i større grad reflekterer de kvalitetsegenskapene melka har. Det vil si at meieriselskap som i gjennomsnitt får levert melk med lavere fett- og proteinprosent enn det fastsatte nivået for fett- og proteinprosent, vil få lavere pris per liter melk. Dette anses som en fordel for disse meieriselskapene. Meieriselskap som i gjennomsnitt får levert melk med høyere fett- og proteinprosent enn fastsatt nivå, vil derimot få høyere pris per liter melk. Disse meieriselskapene vil totalt sett få en økning i prisen, noe som vil være en ulempe i forhold til i dag. Totalt sett vil meieriselskapene få ulik virkning av en omlegging til et alternativt system.

Meieriselskapene kan dessuten få mer varierende priser på melka sammenlignet med i dag, ettersom de vil få tillegg og trekk ut fra den melka som til enhver tid blir levert. Gjennomsnittlig pris til industri, vil imidlertid ikke påvirkes av hvilket system som velges, jf. eksempelet i avsnitt 5.5.1. I gjeldende system vil gjennomsnittlig pris til industrien øke like mye som målprisen øker, gitt at det er rom for å ta ut målprisøkningen i markedet. I alternativt system vil målprisøkningen være mindre, ettersom en del av markedsmulighetene for oppnåelse av pris til industrien er knyttet til kvalitetsforbedring. Summen av økte tillegg knyttet til kvalitetsforbedring og målprisøkning vil tilsvare den målprisøkningen som ville vært i gjeldende system.

På den annen side kan det påløpe økte kostnader til meieriindustrien i form av at det må tas prøver for å fastsette kvaliteten, samt økt behov for administrasjon. Både Tine, Synnøve Finden og Q-Meieriene har pekt på at omleggingen vil gi økte administrasjonskostnader.

5.5.3 Virkninger for samfunnet

En endring til alternativt system skal i utgangspunktet ikke påvirke råvareprisen til industrien, samlet sett, jf. 5.5.2 Effekten blir i stedet at råvareprisen blir mer i samsvar med den kvaliteten industrien kjøper. Hvilken effekt dette eventuelt får seinere i verdikjeden og for forbruker har vi ikke grunnlag for å si noe om.

5.5.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Økte administrasjonskostnader

Synnøve Finden, Q-Meieriene og Tine peker alle på at endringer til alternativt system vil gi økte administrasjonskostnader. Tine har blant annet pekt på at it-system må utvikles for å kunne fakturere på basis av protein- og fettinnhold i melka.

I tillegg peker aktørene på at det er utfordringer knyttet til fastsettelse av eventuell mer- og mindrepris for melk som avviker fra standard i kravspesifikasjonen. Her har aktørene ulikt syn på hvordan tillegg og trekk bør fastsettes. Det vil være administrative kostnader forbundet med fastsettelse av satsene, uavhengig av om dette skjer i jordbruksforhandlingene eller det er Tine som fastsetter satsene.

Rapportering av noteringspris opp mot målpris må inneholde flere elementer enn i dagens rapportering. Dette vil gi en mer komplisert rapportering for Tine og videre få konsekvenser for oppfølgingen i Landbruksdirektoratet.

Andre kostnader knyttet til nytt system

I tillegg vil det komme ekstra kostnader knyttet til måling av fett- og protein innhold i melka. Det forutsettes at den rimeligste måten å måle kvaliteten på er ved måling hos produsent, siden dette er målinger som allerede finner sted. Eventuelt behov for investeringer i måleutstyr m.m. er avhengig av hvilken metode en velger.

En overgang til alternativ modell vil imidlertid kreve en del avklaringer knyttet til praktiske utfordringer og vurdering av hvordan disse kan løses. Dette krever at en setter av tid til å gjennomføre slike vurderinger i forkant av en eventuell endring.

5.6 Landbruksdirektoratets anbefaling

5.6.1 Ny målprismodell for melk anbefales ikke

Ut fra en helhetlig vurdering anbefaler ikke Landbruksdirektoratet innføring av alternativt system, hvor en knytter målprisen til en definert standardkvalitet, på det nåværende tidspunkt.

Landbruksdirektoratet mener valg av modell ikke har betydning for utbetalingspris til produsent, jf. punkt 5.5.1. Vi viser til at melkebøndene har fått betalt for den kvalitetsendringen som har skjedd knyttet til fett og protein over tid, jf. punkt 2.4.

Fordelene med alternativt system er i første rekke at industrien får en råvare som er priset ut fra den kvaliteten de kjøper, i stedet for en gjennomsnittspris for all melkeråvare. I tillegg vil det være en fordel for melkebøndene at målprisen kan økes mindre i nytt system enn i gjeldende system, siden økt betaling knyttet til kvalitetsforbedringer kommer i tillegg til målprisøkningen, mens den er inkludert i gjeldende system, jf. 5.5.1. På denne måten kan en synliggjøre hvilken betydning kvalitetsendringer har fra år til år. Siden kvalitetsendringene har en kostnad for bonden, vil nettoeffekten på bondens samlede inntekt bli mindre enn målprisendringen kan indikere.

Ulempene ved endringen er imidlertid flere:

- Utfordringer med å fastsette riktig pris på tillegg og trekk, spesielt på proteindelen av melka
- Økte administrative kostnader for både markedsregulator, kjøpere av melk under forsyningsplikten og forvaltningen
- Behov for investeringer knyttet til måling og fakturering basert på kvalitet

Meieriselskaper, som til sammen representerer vel 90 prosent av melkeanvendelsen, har kommet med innspill til utredningen og de mener en slik modell ikke bør innføres. I mandatet er direktoratet bedt om å innhente innspill fra aktørene i bransjen, og vi vurderer at det er et tungtveiende argument at en så stor del av bransjen ikke anbefaler at det innføres en ny målprismodell.

Videre ser vi at en omlegging til ny målprismodell for melk trolig ikke vil ha betydning for melkeprodusenten, med unntak for at en ikke får synliggjort betydningen av kvalitetsendringer fra år til år. En kan imidlertid synliggjøre endret kvalitet i melka og den økonomiske verdien dette representerer også i gjeldende system, ved å gjøre årlige beregninger av dette i forkant av jordbruksforhandlingene eller på et annet gitt måletidspunkt i løpet av året.

6 Konklusjon

Landbruksdirektoratets gjennomgang av statistikk for protein- og fettinnhold i kumelk og tørrstoffinnhold i geitemelk viser at det behov for en oppdatering av kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten, jf. avsnitt 4.2.1. Landbruksdirektoratet vurderer at det er behov for å øke maksimumsnivåene for fett og protein i kumelk fra henholdsvis 4,4 prosent til 4,8 prosent og fra 3,6 prosent til 3,8 prosent. For geitemelk er det behov for å øke maksimumsnivået fra 13,5 prosent til 15,5 prosent. Landbruksdirektoratet foreslår at intervallene for protein- og fettinnhold i kumelk og tørrstoffinnhold i geitemelk blir som slik:

Tabell 9: Forslag til intervaller for innhold av fett og protein i kumelk og innhold av tørrstoff i geitemelk

		Minimum (%)	Maksimum (%)
Kumelk	Fett	3,8	4,8
	Protein	3,1	3,8
Geitemelk	Tørrstoff	10,7	15,5

Landbruksdirektoratet mener det ikke er behov for å gjøre en teknisk justering av målpris som følge av endringene i kravspesifikasjonen, siden markedet allerede har tilpasset seg endret kvalitet i melka, jf. kapittel 4.5.

Landbruksdirektoratet har også vurdert at det kan være behov for oppdatering av noen av de andre kvalitetskriteriene i kravspesifikasjonen for rå melk, jf. avsnitt 4.8.1.2 En eventuell oppdatering av kravspesifikasjonen for rå melk under forsyningsplikten er det Omsetningsrådet som må ta stilling til.

Landbruksdirektoratet har også vurdert en alternativ tilnærming, som er en løsning der målprisen for melk er knyttet til en standardisert melk med fett- og proteininnhold, og hvor det gis tillegg og trekk når innholdet av fett og protein avviker fra denne standardkvaliteten. Representantvaren som det skal noteres pris på, bør fortsatt defineres gjennom kravspesifikasjonen for rå melk, men prisen knyttes til en bestemt kvalitet istedenfor et intervall. Ut fra en helhetlig vurdering anbefaler ikke Landbruksdirektoratet innføring av alternativt system, hvor en knytter målprisen til en definert standardkvalitet, på det nåværende tidspunkt.

Vedlegg - Innspill fra Norges Bondelags representant i referansegruppen

I møte i referansegruppa 1. februar kom det innspill fra representanten til Norges Bondelag, Anders Huus, om at en må beskrive hvordan målprisendringer finansieres av rammen i jordbruksavtalen for å forstå betydningen av gjeldende system med hensyn til prisutvikling for bonde. Innspillet er gjengitt nedenfor.

Målpris og finansiering av økonomisk ramme i jordbruksoppjøret

«I jordbruksoppjøret settes det en økonomisk ramme for hvor mye midler som skal tilføres bøndene kommende år. Denne inntektsramma finansieres hovedsakelig på to måter:

- Økte målpriser, herunder melk
- Økte bevilgninger over statsbudsjettets kapittel 1150 (tilskudd).

For alle målprisprodukter unntatt melk, er målprisen for representantvaren knyttet opp mot en basiskvalitet. Når noteringspris rapporteres inn til Landbruksdirektoratet, holdes tillegg og trekk som gis for kvaliteter utenfor basiskvalitet utenom. Dersom avtalepartene er enige om å justere basiskvalitetene, foretas det en beregning for hvor mye målprisen må justeres for at inntektsvirkningen for bonden skal være den samme som før. Man gjør da en teknisk justering av målprisen. Denne justeringen inngår ikke som en del av finansieringen av jordbruksavtalen.

Dette ble f.eks. gjort for matrug ved jordbruksoppjøret 2018. Partene ble da enige om å heve basiskravet til hektolitervekt på matrug fra 72 til 75 kg. Det ble da foretatt en teknisk oppjustering av målprisen for matrug med 2 øre/kg. Det året ble målprisen for matrug hevet med 12 øre/kg, men kun 10 øre/kg inngikk i finansieringen av den økonomiske rammen for jordbruksoppjøret.

For melk er representantvaren knyttet opp mot kravene for forsyningsplikten for melk. For kvalitetskrav knyttet til fett og protein opereres det med intervaller. Tine gir tillegg for melk med høyere fett- og proteininnhold. Når Tine rapporterer inn noteringsprisen til Landbruksdirektoratet, inngår disse tilleggene i noteringsprisen. Dersom fett- og proteinprosent øker, eller tilleggene pr tidelsprosent protein/fettinnhold øker, må samtidig basispris justeres ned, for ikke å overnotere. Tabellen i kap 2.4 viser at siden 2011 har målprisen for melk økt med 81 øre/l. Basisprisen har bare økt med 52 øre/l, mens tillegg for fett- og proteinkvalitet har økt med 35 øre/l. Selv om bonden får målprisøkningen, har bonden hatt merkostnader med å produsere melk av høyere tørrstoffinnhold. Dersom målprisen hadde vært knyttet til en spesifikk fett- og proteinprosent, og tillegg og trekk utover denne basiskvaliteten ble holdt utenom noteringsprisen, ville basisprisen kunne vært økt med 81 øre/liter, samtidig som bonden hadde fått 35 øre/liter i fett/proteintillegg for å dekke merkostnadene med å produsere melk av høyere kvalitet. Alternativt kunne en økt målprisen i jordbruksoppjørene med bare 52 øre/liter, og ikke 81 øre/l. Melkebonden ville da fått samme melkepris som i dag. De 29 øre/liter en da har «spart» i målprisøkning, om lag 525 mill. kroner de siste 10 årene, kunne da vært brukt på andre ordninger (målpris for andre produkter og/eller tilskudd) som finansierer den økonomiske ramma.

Konsekvensen av systemet for intervaller for fett- og proteinkvaliteter for melk, er altså at den økonomiske ramma finansieres med kvalitetsforbedringer for melk. Dette er prinsipielt feil, da kvalitetsforbedringene har en kostnadsside for melkebøndene.

Dersom man velger å beholde systemet med intervaller, kan man i jordbruksoppjøret ta hensyn til at kvalitetsforbedringer ikke skal være en del av finansieringen av rammen. Man kan f.eks. i det enkelte jordbruksoppgjør beregne hvor stor kvalitetsforbedringen forventes å bli, og legge dette inn som en teknisk justering av målprisen. F.eks. dersom man regner med at fettprosenten kommer til å øke med 3 promille, og det gis 0,9 øre i tillegg pr promille økt fettinnhold, kan 3 øre

av en målprisøkning legges inn som en teknisk justering av målprisen som ikke finansierer rammen, mens resten av en målprisøkning inngår som finansiering av rammen. Systemet kan virke begge veier, med teknisk nedjustering av målprisen, dersom kvaliteten forverres.»

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
